

7-11-193

HANDLEIDING

BIJ HET OPMAKEN EN CONTROLEEREN

VAN

INVENTARIS EN BALANS

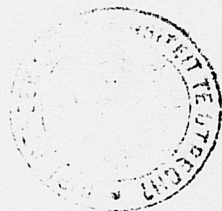
DOOR

J. G. CH. VOLMER,

LID 1ste KLASSE VAN HET NEDERLANDSCH INSTITUUT
VAN ACCOUNTANTS

EN

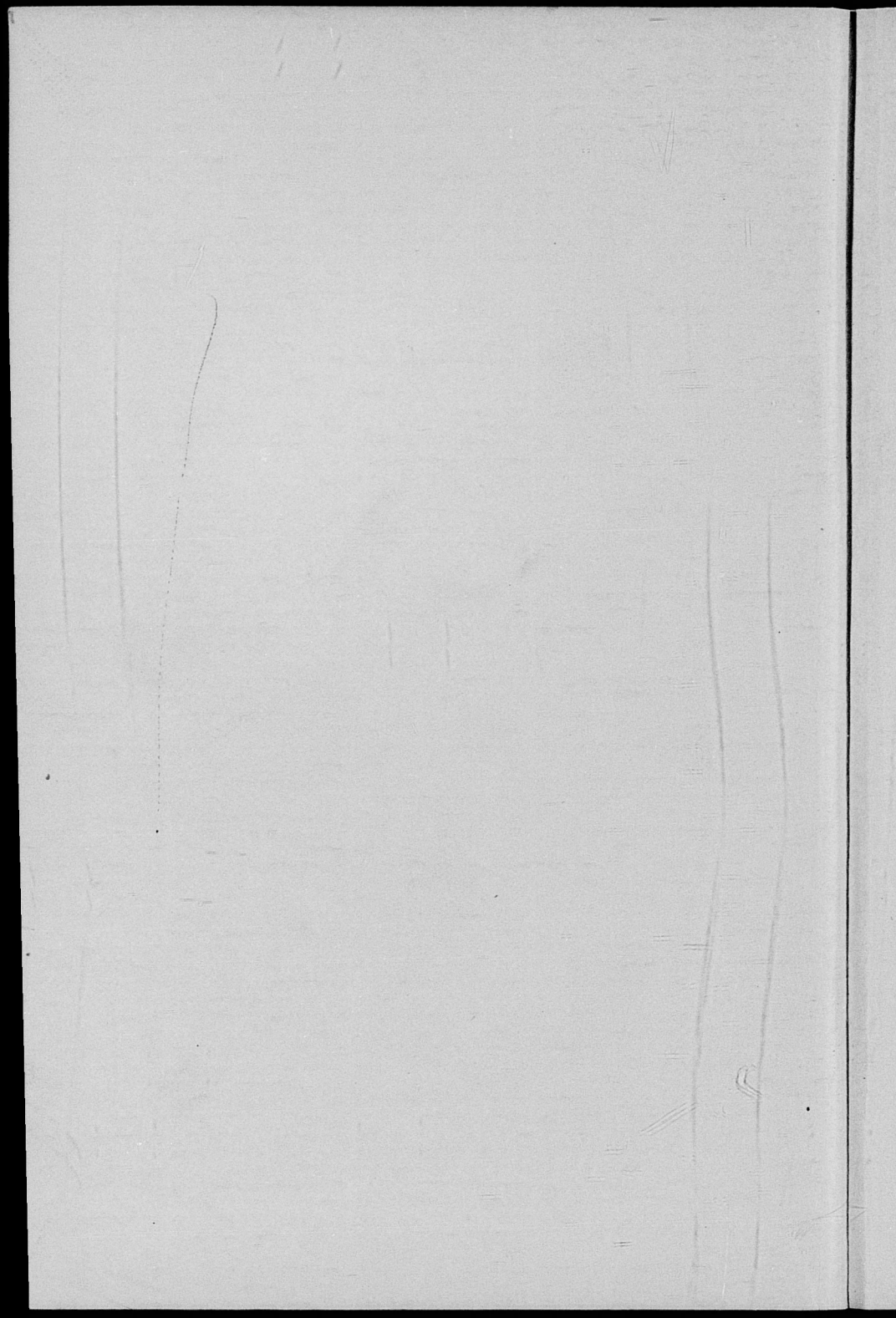
LEERAAR IN HET BOEKHOUDEN.

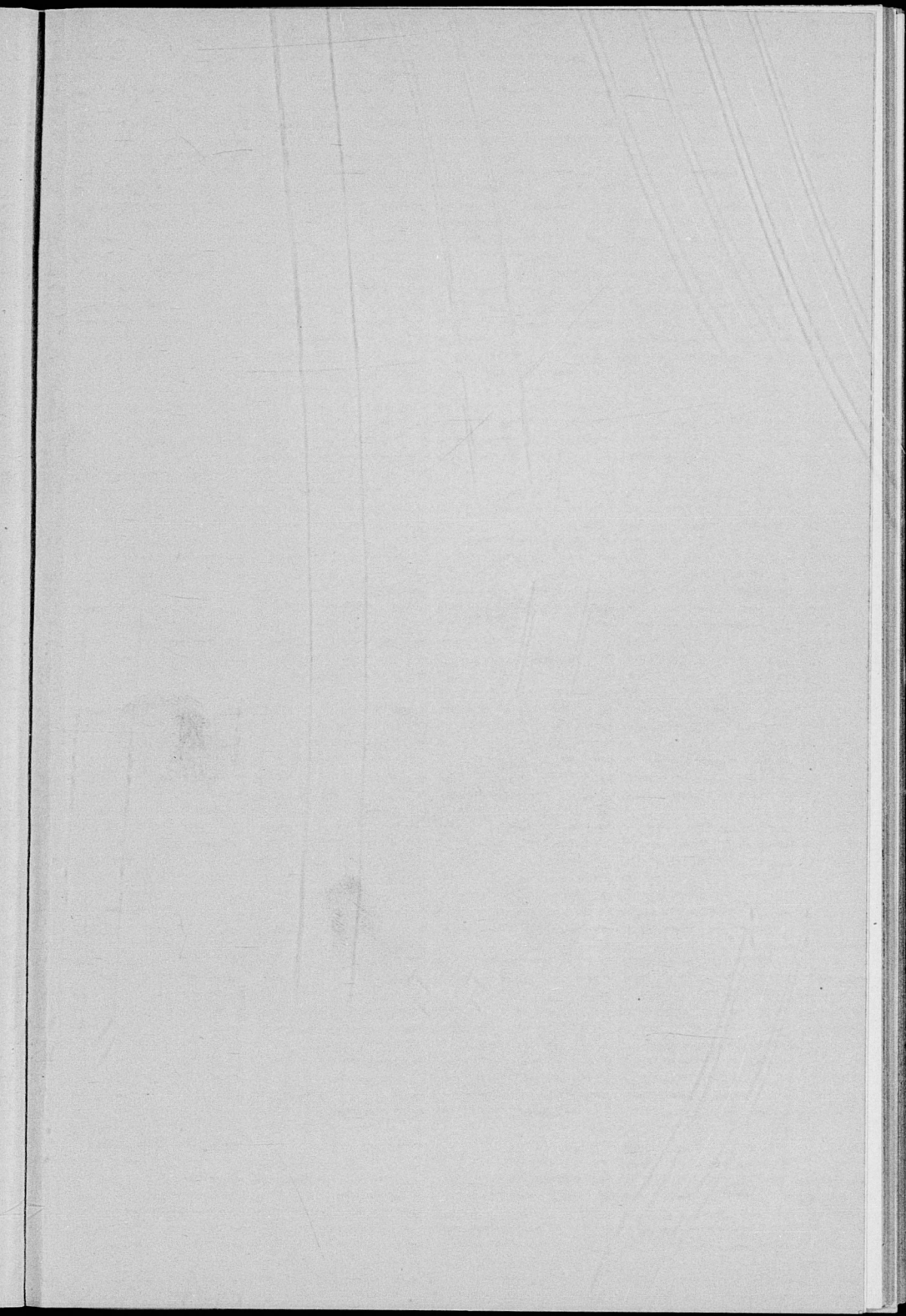

UTRECHT,

W. ANTON ABELS.

1895.

GP. 1693

HANDLEIDING

BIJ HET OPMAKEN EN CONTROLEEREN

qvi.

VAN

INVENTARIS EN BALANS

DOOR

J. G. CH. VOLMER,

LID 1re KLASSE VAN HET NEDERLANDSCH INSTITUUT
VAN ACCOUNTANTS

EN

LEERAAR IN HET BOEKHOUDEN.

UTRECHT,

W. ANTON ABELS.

1895.

1895

Inhoudsopgave.

Voorwoord.

I. DE JAARLIJSCHE INVENTARIS EN BALANS.

Inleiding pag. 3

De staat en balans in het algemeen.

§ 1. Begrip.	„ 7
§ 2. De opname	„ 9
§ 3. De waardebepaling.	„ 13

Beschouwingen over de voornaamste balansposten.

ACTIVA.

§ 1. Kaswaarden	„ 21
§ 2. Koopwaren	„ 21
§ 3. Meubilair	„ 24
§ 4. Levende inventaris	„ 25
§ 5. Vorderingen	„ 26
§ 6. Papier van waarde	„ 32
§ 7. Varia	„ 38
§ 8. Onroerende goederen	„ 40
§ 9. Fundus instructus	„ 42

PASSIVA „ 45

HET ZUIVER VERMOGEN. „ 47

NABETRACHTING „ 51

TABELLEN EN MODELLEN. „ 52

II. DE PROEFBALANS, BALANS EN WINSTREKENING IN HET DUBBEL-BOEKHOUDEN.

De Proefbalans.

§ 1. Inrichting	„ 63
§ 2. Controle door de proefbalans.	„ 66

De Balans en Winstrekening.

§ 1. Theoriën	„ 70
§ 2. Personalistische verklaring	„ 70
§ 3. Materialistische verklaring	„ 72

Het gebruik van de door de boekhouding verschaftte gegevens.
pag. 75

Errata „ 82

Grafisch plan.

Voorwoord.

Hoewel de onderscheiding tusschen de balans intra en extra comptable niet nieuw is, bestaat er, voor zooveel ik weet, geen enkel werk, waarin beproefd is om deze scheiding konsekwent door te voeren.

Voor een goed deel bewoog ik mij dus op ongebaande wegen, wat de leemten in het 1° opstel moge verontschuldigen.

Het 2° gedeelte blijft daarentegen op overbekend terrein, waardoor er weinig nieuws in zal gevonden worden.

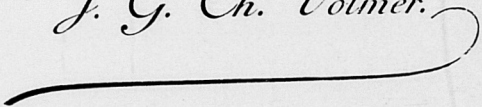
Toch meen ik het geheel eene bruikbare hand-leiding voor hen, die eene meer dan oppervlakkige

—

kennis van het wezen van inventaris en balans moeten hebben, in de 1° plaats dus voor H.H. directeuren en commissarissen van vennootschappen, accountants en leeraren in het boekhouden.

Voor hunne op- en aanmerkingen houd ik mij zéér aanbevolen.

J. G. Ch. Volmer.

UTRECHT, 31 December 1894.

I.

De Jaarlijksche Inventaris

EN

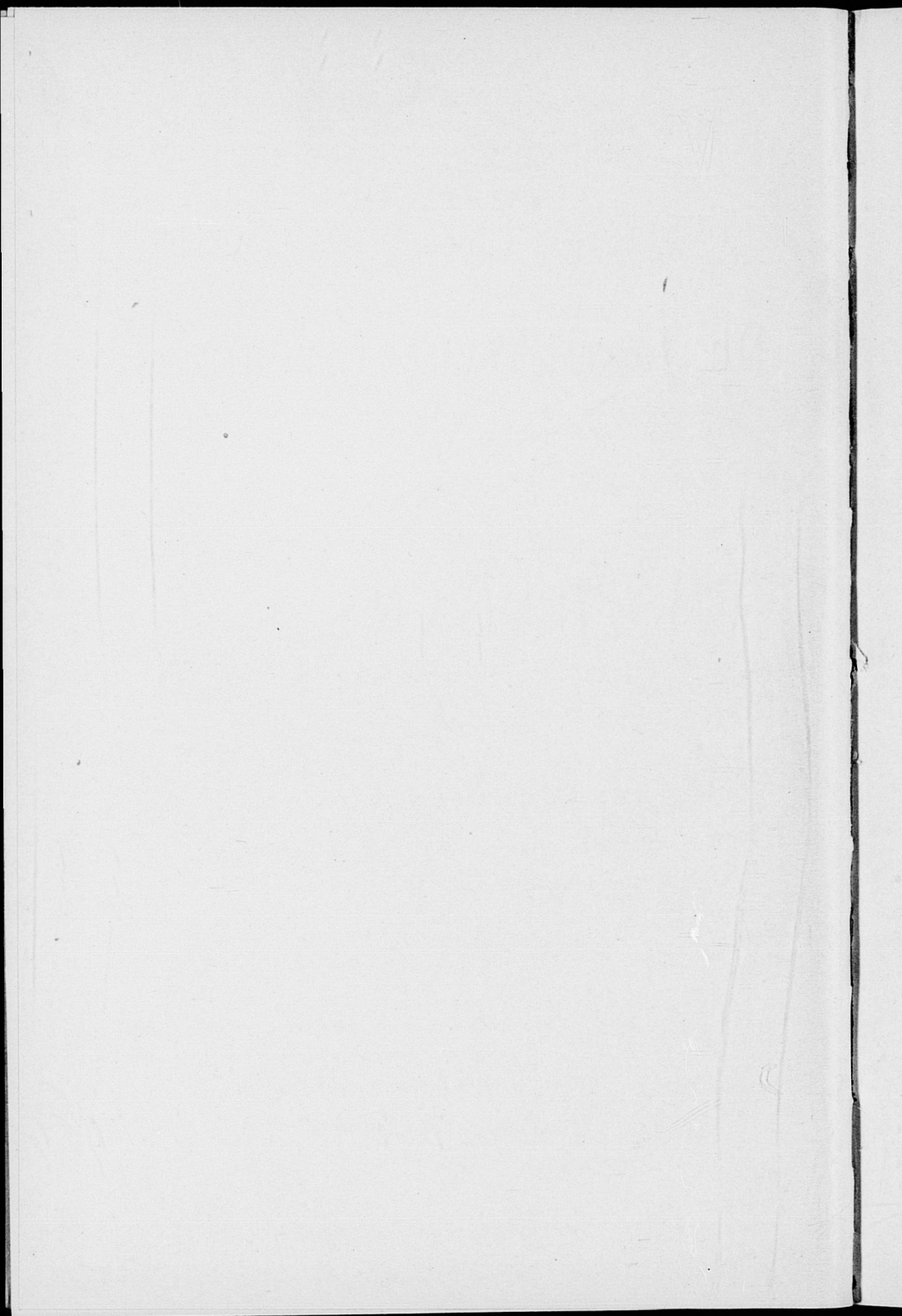
BALANS.

BEKROOND ANTWOORD

op eene prijsvraag, uitgeschreven door de Vereeniging van
Handelsbedienden „Mercurius”.

*On peut voir tous les jours par expérience qu'une
manière de compter n'est autre chose, le plus
souvent, qu'une manière de penser.*

J. G. COURCELLE SENEUIL.

INLEIDING.

Reeds de Romeinen bepaalden op periodieke tijdstippen de grootte en waarde van de deelen van hun vermogen, minder ter voldoening aan eene door het bedrijf gevoelde behoefte, dan wel ter vervulling eener legale verplichting 1).

Nadat aan de censuur minder streng de hand gehouden werd, verdween allengs deze gewoonte, en eerst in Paciolo's „Tractatus de computis et scripturis” vinden wij het eerste onwraakbare bewijs voor het bestaan van den inventaris, om in bijna elke volgende handleiding van het boekhouden nieuwe voorbeelden te vinden.

De geschiedenis van den inventaris valt daardoor geheel samen met die der boekhouding.

Ik meen daarom te kunnen volstaan met de ontwikkeling van inventaris en balans in hoofdtrekken te schetsen 2).

1) Vcor de boekhouding der Romeinen raadplege men: Voigt „Ueber die Bankiers, die Buchführung und die Litteral Obligation der Römer.

Hoe de censuur werkte, wordt in bijna elk werk over Romeinsche antiquiteiten aangegeven; zeer uitvoerig o. a. in Becker „Röm.-Alterthümer, II pag. 191/247.

2) Voor de geschiedenis der boekhouding, zie:

1°. Jäger, Lucas Paccioli und Simon Stevin.

2°. Jäger, Beiträge zur Geschichte der Doppelbuchhaltung.

3°. F. A. Bonalumi. Sulla svolgimento del pensiero computistico in Italia.

4°. B. Boon. Simon Stevin's Coopmans bouckhouding.

5°. V. Gitti. Herdruk van Paciolo's „Tractatus de computis et scripturis.

6°. J. G. Ch. Volmer. Herdruk van de Kempten's Practique brifue pour tenir liures de compte.

terwijl Dr. H. V. Simon in zijn: „Die Bilanzen der Actiengesellschaften” nagenoeg alles heeft aangehaald, wat voor de geschiedenis van de „balans” van belang kan zijn.

Paciuolo kende, zooals de meeste zijner tijdgenooten, slechts den openings-inventaris; de periodieke opname was hem vreemd.

Was het folio, dat men voor eene rekening bestemd had, vol, dan werd de rekening afgesloten en het saldo — niet de tellingen zooals men het tegenwoordig doen zou — op nieuwe rekening overgebracht.

Was het geheele boek vol, dan werden alle rekeningen afgesloten. De saldi der onkosten, huishouding en andere kapitaalsrekeningen werden op de winstrekening overgeboekt, die der overige rekeningen in het nieuwe boek ingeschreven, en op een los vel papier „lo bilancio del libro” genoteerd.

Veith beweert, dat de volgens de boeken aanwezige goederen tot kostenden prijs werden geboekt. Het bewijs voor deze bewering blijft echter achterwege. Mij schijnt het meer en meer waarschijnlijk, dat gedurende de 1^e periode der italiaansche boekhouding de winst op eene of andere soort van goederen behaald, eerst afgeboekt werd, nadat de voorraad uitgeput was. Slechts het arithmetisch verschil tusschen de tellingen van beide zijden der rekening, het boeksaldo, werd opgenomen in de balans, die weinig meer dan een proefbalans was ¹⁾.

Den eersten stap op den goeden weg deed men, toen men eerst hier en daar, later meer algemeen, de boeken jaarlijks afsloot.

De tweede ingrijpende wijziging was het jaarlijks opmaken van den inventaris, wat omtrent 1600 in zwang schijnt te zijn gekomen. Stevin (1605) toch schrijft en jaarlijksche opname en taksatie van de waarde der goederen voor, terwijl Paschier Goessens (1594) daarover zwijgt.

Vrij kort daarna moet de „balansrekening” hare „entrée glorieuse” gemaakt hebben. Wel vervulde zij aanvankelijk — zelfs nog bij de la Porte (1685) — slechts eene admini-

1) Eenigermate kan het volgende citaat tot bewijs dezer redeneering dienen: „E se la fosse più in avere ditta roba che in dare, allora faresti per l'avverso (Cap. XXVII).

stratieve rol, maar later zag men in dat zij eene belangrijker taak kon vervullen, dat zij een beeld leverde van den stand van het vermogen, de basis vormen moest voor de berekening van de vermeerderingen (verminderingen) van het kapitaal, de resultaten van het bedrijf.

Voor zooverre zulks bekend is, was onze landgenoot Abraham de Graaf de eerste welke dat inzag, en aan de balans de aandacht schonk, welke zij verdient.

Zooals uit de navolgende aanhalingen blijkt, komen zijne denkbeelden met de moderne opvatting nagenoeg overeen.

„Wel verstaande, dat men in de credit van de „Balance brengt het geene dat men in de debet op de „rekening heeft moeten bijvoegen om ze te sluijten, en in „de debet van de Balance dat men in de credit van de „rekening heeft moeten bijvoegen.

„En om dat deze verschillen (de saldi der rekenin- „gen) altijd (gelijk?) zijn, zoo wert de rekening, waarop „deze vergadert werden genaamt Evenaar, of Balance.

„Hier uit werd de gantsche gelegenheid van den „Handelaar gekent; in Credit vint men zijn Rijkdom, en „t geene hij aan andere schuldig is, en in het Debet „het geene hij van andere te eischen heeft, en zijne „effecten; maar zoo hij ten achteren is, zo staat zijn „achterwesen aan de linkerzijde in den Debet.

(Instructie pag. 9).

„maar van de Rekeningen der goederen, welke niet „geheel verkocht zijn, sluijt men het onverkochte per „Balance, dit naar waarde, dat is prijs-courant, taxerende”.

(Instructie pag. 32).

Eerst in den loop dezer eeuw, nadat in alle cultuurstaten het opmaken van een inventaris voor den koopman verplichtend gesteld werd, is de leer van de Graaf in de praktijk overgegaan, al wordt ook nu nog in menige zaak de balans of niet of zoo onachtzaam samengesteld, dat de stand van het

vermogen er zelfs niet bij benadering uit opgemaakt kan worden 1).

Is dit bij balansen van naamlooze vennootschappen het geval, dan leveren ze een publiek gevaar op.

Terecht werd dan ook van verschillende zijden, hier te lande o. a. door C. J. Theunisse, Wm. Evertson en E. Layton Bennett, aangedrongen op een beter toezicht op de administratiën der vennootschappen.

Maar al te vreemd wordt in menige vennootschap met de boekhouding omgesprongen, en in bijna geen enkel opzicht gaan daar onkunde en fraude brutaler hand aan hand, dan bij het opmaken van inventaris en balans.

Dringend is het daarom noodig, dat men in steeds ruimer kringen de noodzakelijkheid van eene contrôle door vakkundige personen beseft, dat juiste denkbeelden omtrent het wezen en de economische beteekenis van den inventaris worden verbreid.

Moge deze verhandeling daartoe medewerken.

1) Juist voor het ter perse gaan ontving ik van den Heer K. Bes te Tilburg de 2^e druk (1595) van „Boeckhouden op die Italiensche maniere door Nicolaus Petri Daventriensis.”

In dit werk, dat een schitterend bewijs is voor de snelle ontwikkeling van de leer der boekhouding hier te lande, komt eene volledige ballans voor, waarvan een nadruk gegeven wordt als bijlage I.

Petri zegt o. a.

„Aengaende de goederen suldy op beyde syden ooversien oftse oock „alle vercoft syn, ofte niet, ende soo dan eenich goedt onvercoft is ge- „bleven, so suldy op die rechter syde so veele lasten, stucken, ellen, etc. „bydoen, ende taxeerent voor so vele als die marcet daer van is, ofte „stellent voor die weerde die het u gecost heeft, ofte daer ghij 't selve „voorbegeert te houden, ende draghet alsdan die selvighe onvercofte „goederen, in die Balance op die slincker syde, dit gedaen synde so „besiet oock op die Rekeninghe der goederen int Schultboeck hoe veele „gelts ghy meerder op d'eene syde vindt als op d'andere, ende maket „die selve Rekeninghe aen beyde syden gelyck, brengende die reste op „die Rekeninghe van winninghe ende verlies dit alles gedaen synde, so „sluyt oock die Rekeninghe van winninghe ende verlies, ende brenget die „reste opt Cappital, daerna so sluyt ooc het Cappital, endet brenget die „rest in de Balance, als ghy dan aldus het geheele Schultboeck duer in allen „partyen geslooten ende op die Balance allen resten ghebracht hebt, so „moet die Balance in Debito, ende Credito, over beyden zyden gelyck syn.”

Hoofdstuk I.

De staat (inventaris) en balans in het algemeen.

§ 1. Begrip.

In den meest algemeenen zin is elke opsomming van eenige, één geheel vormende, waarden een inventaris. In het bijzonder bedoelt men er echter mede den staat, vermeldende de grootte en eigenschappen van alle deelen van een vermogen.

Zoolang een algemeen erkende waardemeter ontbrak, en de omzet van te geringe beteekenis was om de ruilwaarde der verschillende bezittingen voldoende stabiliteit te geven, bleef de waardebepaling achterwege. Thans echter heeft ze bijna altijd plaats, eensdeels om de draagkracht van het vermogen in één cijfer uit te drukken, anderdeels omdat eene wettelijke bepaling den koopman er toe noodzaakt.

Volgens art. 8 van ons Wetboek van Koophandel ¹⁾ moet n.l. ieder koopman niet alleen op periodieke tijdstippen eenen staat (*inventaris*) opmaken, maar dient hij ook te becijferen hoeveel het totaal der activa meer of minder bedraagt dan dat der passiva (*balans maken*) ²⁾ wat slechts mogelijk is,

1) Hij is verplicht alle jaren, binnen de zes eerste maanden van elk jaar, eenen staat en balans op te maken, in een afzonderlijk daartoe bestemd register in te schrijven en eigenhandig te onderteekenen (art. 8, W. v. K.)

2) Oorspronkelijk waren balans en saldo synoniemen, zoo zegt Paciulo in cap. XXXIII: „Ma se faccende ti accadesse in quel mezzo che fai il tuo *saldo*, ovvero *bilancio*” etc.

In Engeland heeft „balance” nog deze beteekenis, zoo leest men o. a. in Hamilton and Ball: „The difference between the totals of the entries on the two sides of an account is called its *Balance*.”

indien de ongelijksoortige deelen van het vermogen onder denzelfden noemer zijn gebracht, d. i. wanneer van alle de waarde in geld is uitgedrukt.

Reeds dadelijk zij toegegeven, dat uit een historisch oogpunt deze lezing te bestrijden is.

Langen tijd was de balans — de definitie van de la Porte 1) laat daaromtrent geen twijfel toe — niet anders dan de sluitrekening der dubbele boekhouding, de verzamelstaat der boeksaldo's.

Heeft den samenstellers van ons wetboek iets in dien zin voor de oogen gezweefd, wat vrij waarschijnlijk is, dan zou art. 8 voorschrijven:

10. jaarlijks opmaken van een inventaris;
20. jaarlijks afsluiten der boeken.

Zeker is het echter, dat ook in rechtsgeleerde kringen thans vrij algemeen, Bara's bepaling „c'est une photographie réduite de l'inventaire” wordt aanvaard 2).

Deze bepaling is echter strijdig met den geest onzer handelswetgeving, welke nergens tot nutteloos kopieeren dwingt.

Ik acht het daarom beter de balans te omschrijven als den

1) De la Porte (le Guide des Negocians et teneurs de livres pag. 143). Balance ou bilan.

„C'est un état de la solde de tous les comptes, que l'on fait quand „on veut faire un inventaire ou prendre des nouveaux livres.”

Uit de door Veith (oc pag. 166, enz.) aangehaalde plaatsen blijkt, dat ook nu nog velen deze meening deelen.

2) Als een staaltje van de vreemde lezingen, welke van art. 8 de rondte doen, ontleen ik aan een overigens goed verzorgd leerboek van het boekhouden de volgende verklaring:

„Met den staat wordt bedoeld eene gedétailéerde opgave der behaalde „winsten en geleden verliezen, terwijl de balans een uitvoerig overzicht „moet geven van de bezittingen en schulden, die aanwezig zijn op het „einde van het tijdvak, waarover de staat loopt.”

Het dubbel boekhouden dus eene wettelijke verplichting. Arme winke-
keliers!

staat, vermeldende de waarde van alle deelen van het vermogen en de grootte van het zuiver vermogen.

Inventaris en balans vullen elkander dus aan. De laatste moet echter op den eerste zijn gebaseerd.

§ 2. De opname.

Het opnemen van de grootte en eigenschappen van elk der deelen van het vermogen 1) noemt men inventariseeren.

Alle titels van vruchtgebruik, van eigendoms- of gebruiksrechten zijn positieve deelen van het vermogen, *activa*.

De verplichtingen tot uitkeering van waarden aan derden vormen met de lasten, welke het eigendom bezwaren, *de passiva*.

Er moet voor gezorgd worden, dat zij *alle*, maar ook zij *alléén* op den inventaris voorkomen.

Noch de onderpanden voor verleend crediet, noch de in commissie ontvangen of andere vreemde waarden mogen daarop voorkomen.

Orde dient voor te zitten bij de opname, welke met de grootste nauwkeurigheid moet plaats hebben. Wie daarbij van den hak op den tak springt, verricht tegelijk dubbel en half werk. Nuttig bleek het daarom een model inventaris tot leiddraad te nemen.

Rationeel, ook in verband met de rechtskracht en overige eigenschappen der verschillende waarden, schijnt mij omme staande indeeling:

1) Schrott geeft in zijn „Lehrbuch der Verrechnungs-wissenschaft” de volgende definitie van Vermogen:

„Vermögen ist die Menge der Sachen (Güter), welche sich im Eigenthum einer Person befinden; Sache (Gut) wird om rechtlichen Sinne „alles genannt, was von der Person unterschieden ist, und zum Gebrauche „des Menschen dient; Eigenthum ist, als Recht betrachtet, die Befugniss „mit der Substanz und der Nützingen einer Sache nach Willkür zu „schalten und jeden anderen davon aus zu schliessen.”

Zie ook artt. 555 en 625 Burg. Wetb.

I. ACTIVA.

a. BEDRIJFSKAPITAAL.

1. **Kaswaarden** (Geld).
 2. **Goederen** (Handelsartikelen en Grondstoffen).
 3. **Meubilair** incl. gereedschappen en werktuigen.
 4. **Levende inventaris** (paarden, rund- en hoornvee, etc.)
 5. **Boekvorderingen**;
 - a. Soliede;
 1. *door onderpand gedekte*;
 2. *in blanco*;
 - b. dubieuse;
 - c. oninbare.
 6. **Papier van waarde**;
 - a. chèques en ander aan toonder gesteld kortzichtpapier;
 - b. wissels en promessen;
 - c. effecten (obligatiën, aandeelen en loten);
 - d. varia (assur. polissen, etc.)
 7. **Varia**;
 - a. zwevende posten;
 - b. nog te goed komende rente;
 - c. nog te verrekenen voorschotten;
 - d. bureaubehoeften, etc.;
 - e. verbonden waarden (valeurs engagées).
- b. STAMKAPITAAL.**
8. **Onroerende goederen**;
 - a. grondbezit (akkers, weiden, bosch);
 - b. gebouwen;
 - c. bergwerken.
 9. **Fundus instructus**;
 - a. spoorbanen, machineriën, etc. (art. 563 B. W.);
 - b. aan onroerend goed verbonden rechten,
(art. 564 B. W.)
 10. **Schepen en Scheepsaandeelen.**
-

II. PASSIVA.

1. Boekschulden;

- a.* door onderpand gedekte;
- b.* in blanco;
 - 1. *vlottende*;
 - 2. *dubieus*.

2. Wissel-, Obligatie- en Polisverplichtingen;

- a.* te betalen wissels en promessen;
- b.* giroverplichtingen;
- c.* obligatieleening;
 - 1. *door onderpand gedekte*;
 - 2. *in blanco*;
- d.* polisverplichtingen;
 - 1. *premiereserven*;
 - 2. *uit te keeren schadevergoedingen*.

3. Varia;

- a.* zwevende posten;
- b.* nog verschuldigde renten;
- c.* nog verschuldigde onkosten;
- d.* op het onroerend goed drukkende lasten;
- e.* oprichtersaandeelen.

4. Uit te deelen winsten.

5. Afschrijvingen.

III. ZUIVER VERMOGEN.

I. Passief geboekt.

- A. **Nominaal kapitaal.**
- B. **Bespaarde winsten.**
 - a. Reservefondsen (eigenlijke);
 - b. Gecalculeerde verliezen;
 - c. Onverdeeld winstsaldo.

II. Actief geboekt.

- A. **Aandeelen in portefeuille.**
- B. **Te amortiseeren verliezen;**
 - a. oprichtingskosten, concessie;
 - b. dienst der leening.

Van alle stoffelijke bezittingen (inclusief het papier van waarde) wordt, indien dit maar eenigszins mogelijk is, de grootte en eigenschappen door rechtstreeksche opname bepaald, waarbij acht gegeven moet worden op die eigenschappen, welke invloed uitoefenen op de bruikbaarheid en de waarde van het artikel.

Ter contrôle vergelijkt men verder de bij opname gevonden cijfers met de boeksaldi.

Grove vergissingen worden daardoor geheel voorkomen.

Omgekeerd vergelijkt men de uit de boeken over te nemen vorderingen en schulden met de ontvangen rekeningen-courant en soortgelijke bescheiden.

Van veel belang is verder het tijdstip van opname.

Niet voor alle zaken is 1 Januari de meest geschikte dag. Wanneer de slappe tijd is aangebroken en de goederenvoorraad nagenoeg uitgeput is, dan moet de inventaris worden opgemaakt, niet alleen omdat de loopende zaken dan toelaten, dat de opname met de noodige zorg wordt verricht, maar ook omdat bij een kleinen voorraad de fouten door onjuiste taksatie veroorzaakt, van minder overwegenden aard zullen zijn.

Uit een legaal oogpunt ¹⁾ blijft het gelijk of de balansen in Januari, in Maart of in Augustus worden opgemaakt, alléén periodieke opname en uitwerking is voorgeschreven.

§ 3. De waardebepaling.

Wie zich een oordeel over de waarde van eenig goed wil vormen, moet zich afvragen:

- a. is het goed geschikt om aan een of meer behoeften te voldoen;
- b. welke andere waarden, hoeveel geld willen andere personen gewoonlijk ter bevrediging dier behoefte geven.

Let men daarbij op de voordeelen, welke het bezit en het gebruik oplevert, dan noemt men de bevonden waarde „*de gebruikswaarde*”. Gaat men na, welke andere bezittingen men zich door ruiling kan verschaffen, dan vindt men *de ruilwaarde* (prijs).

Van het bepalen der absolute, der objectieve waarde kan nimmer sprake zijn. Eerstens omdat de waarde geen eigenschap vormt van het vermogen, geen daadzaak maar een begrip is. Ten andere, omdat ze in elk bijzonder geval van allerlei, aan het goed vreemde, invloeden afhankelijk is.

Een overvoerde markt doet de ruilwaarde van een artikel dalen, en omgekeerd zal bij zeer beperkt aanbod en veel vraag de prijs ver boven den normalen stijgen.

Met de gebruikswaarde is het niet anders gesteld. Zoo herinner ik mij, dat een stuk grasveld den bezitter (een bleeker) nagenoeg waardeloos werd door de oprichting eener grofsmederij op een belendend perceel.

Een geheel betrouwbaren maatstaf levert daardoor geen der gewone grondslagen voor de waardebepaling.

¹⁾ Naar de letter der wet moet de koopman binnen de zes maanden van elk jaar een balans opmaken.

Zonder eenigen twijfel is hier echter aan boekjaar gedacht.

Als zoodanig gelden:

- 1°. de zuivere opbrengst;
- 2°. de marktprijs;
- 3°. de kostende prijs;
- 4°. de nominale waarde.

Over de bruikbaarheid van elk dezer grondslagen, speciaal van den 2^{den} en 3^{den} bestaat groot verschil van gevoelen.

Wat moet men nu in een gegeven geval als de balanswaarde aannemen?

Alvorens deze vraag te beantwoorden is het noodig te weten, waartoe de taksatie der deelen van het vermogen bij het opmaken der balans dient.

Hiervoor werd reeds op een der redenen — het uitdrukken van de draagkracht van het vermogen in één cijfer — gewezen.

Dat men de grootte van de winst wil kennen, ook met het oog op de winstverdeling, is eene tweede aanleiding daartoe.

De draagkracht van het vermogen wordt bepaald door de productiviteit en de verkoopswaarde van de deelen. Daarom zou voor balanswaarde dus òf de marktprijs, òf de gemiddelde opbrengst tot maatstaf genomen moeten worden.

Op de prijsnoteering kan gewoonlijk 1) degene welke de balans opmaakt, geen invloed uitoefenen; ongetwijfeld eene goede aanbeveling.

Het behoeft ons daarom niet te verwonderen wanneer wij zien, dat bijna alle theoretici — zoo docenten in het boekhouden als rechtsgeleerden — leeren, dat de waarde der activa zooveel mogelijk tot marktprijs is te berekenen, en zich in het algemeen weinig geneigd toonen eene andere taksatie-methode goed te keuren.

Vele vakmannen zijn echter een andere meening toegedaan.

1) Over de betrouwbaarheid der officieel en niet officieel genoteerde marktprijzen is het misschien beter het zwijgen te bewaren. Ieder weet echter, hoe bijv. in den effectenhandel noteeringen „gemaakt” worden. In andere vakken is het niet beter.

Inglis (Bookkeeping pag. 18) zegt o. a.:

„The goods are valued at cost price, or, when necessary, at a percentage below cost price, to allow for bad stock, or depreciation in value.”

Ook Léautey en Guilbault, welke men toch waarlijk niet tot de traditioneele suf geworden boekhouders zal rekenen, verklaren zich voor het gebruik van den kostenden prijs (prix de revient), en ze lichten hunne denkwijze toe als volgt:

„Dans l'inventaire d'ordre, le prix de revient offre sur la méthode d'évaluation au cours du jour, l'avantage précieux de ne pas laisser à l'appréciation, forcément intéressée, quelquefois erronée du commerçant, la détermination des valeurs qu'il doit mettre en ligne de compte. C'est la méthode scientifique, l'autre est un reste de l'empirisme qui, malheureusement, a toujours régné en comptabilité. Il n'est d'ailleurs pas aisé d'appliquer, les cours du jour, même pour le commerçant le plus consciencieux, car les cours du jour n'ont pas de fixité, ils varient suivant les lois de l'offre et de la demande.

„Quant au cours moyens, ils sont d'une exactitude douteuse et ils peuvent avoir des conséquences dont on ne se préoccupe pas assez...”

Het uiteenloopen der meeningen laat zich slechts verklaren door het verschillend standpunt waarop de schrijvers zich plaatsen.

Sommigen, vergetend dat het doel van den inventaris beslissen moet over de wijze van schatten, verlangen dat elke inventaris opgemaakt worde met dezelfde gestrengheid als bij eene likwidatie, vragen alleen de berekening van het *zuiver vermogen*.

Anderen daarentegen zien in de periodieke inventaris weinig anders dan een hulpmiddel tot bepaling van de gedurende het afgeleopen tijdvak verkregen winsten.

Dat dit 2 verschillende eischen zijn is nog weinigen opgevallen. Bijna zonder uitzondering redeneert men als volgt:

„Vergelijkt men de inventarissen van twee opeenvolgende jaren met elkander, dan blijkt daaruit terstond, of men ge-

„wonnen of verloren heeft. Is n.l. het zuivere kapitaal in den „laatsten inventaris grooter dan in den voorlaatsten, dan is „het verschil de winst, die men behaald heeft. Is daarentegen „het zuivere kapitaal in den voorlaatsten inventaris grooter „dan in den laatsten, dan wijst het verschil het verlies aan, „dat men geleden heeft.” (Knapper).

Men onderscheidt niet tusschen winst en kapitaalsvermeerdering, verlies en kapitaalsvermindering; ten onrechte.

Winst is gerealiseerde kapitaalsvermeerdering, ze is voor uitkeering vatbaar, voor zooverre ze althans niet strekken moet om geleden verliezen en andere waardeverminderingen te dekken.

Zoolang derhalve de verkoop niet heeft plaats gehad, kan er van geen winst of verlies sprake zijn, tenzij het goed in kwaliteit is achteruitgegaan.

Door de voorraad op een gegeven oogenblik tot de marktwaarde in de balans op te nemen, becijfert men eene winst die nog niet gerealiseerd is en wellicht nooit gerealiseerd zal worden; belast men de winstrekening met een verlies op een artikel, dat later door eene levendiger stemming van de markt, ten slotte blijken zal winst af te werpen 1).

In beide gevallen geeft de winstrekening het provenu onjuist weer, en vooral het verdeelen van eene nog niet gemaakte winst kan de schromelijkste gevolgen hebben 2)

1) De meeste winkeliers, welke hunne goederen uit de 2de hand betrekken, betalen bij inkoop eenen prijs, welke gewoonlijk eenige percenten boven de notering is.

Dit maakt, dat de waarde der goederen niet tot den marktprijs mag aangeslagen worden.

Wel kan de taksatie in verband met de marktwaarde plaats hebben.

A bijv. koopt in het laatst van December van zijn gewone grossiers eene voor zijn doen belangrijke partij koffie (ordinair Java) voor 58 cents, terwijl de notering 56 cent was. Ultimo December is de marktprijs 57 cent. Moet A nu — hoewel de prijzen stijgende zijn en hij dus op 't goede oogenblik kocht — een verlies calculeeren?

2) Een voorbeeld hiervan levert de suikerfabriek „Kalibagor”.

Uit het laatste jaarverslag, dat me juist voor afdruk in handen kwam, citeer ik slechts de volgende zinnen:

Tegenover dit gevaar, hetwelk mannen der praktijk de berekening tot beursprijs doet ontraden, staat, dat ook de andere grondslagen voor de taksatie leemten toonen.

Zoo spreekt Scherber het volgende oordeel over den kostenden prijs uit: „Die Selbstkosten sollen erst in letzter „Linie, in Ermanglung anderer Schätzweisen nämlich, zur Anwendung kommen, weil der Käufer hierauf keine Rücksicht „nimmt”; terwijl Löw beweert „die Kosten der Erzeugung hier „meist mit den Erzeugungskosten anderer Vermögensbestandtheile so vielfach verbunden sind, dass eine Trennung der Antheile solcher gemeinschaftlicher Kosten für „einzelnen Objekte nur mit sehr grossem Aufwande von „Zeit und Mühe und doch nicht mit voller Schärfe zu bewerkstelligen ist.”

„dat, luidens de opgave van den administrateur, die den 28^{en} Februari „te voren had afgemalen, de oogst, met inbegrip van de suiker overgenomen uit den 1891er oogst, 71000 pikols suiker zou uitleveren, „terwijl bij schrijven van den 28^{en} Maart, onder verwijzing naar den „inhoud van het vorig schrijven, de juistheid beaamd werd van de alhier „aangenomen grondslag voor de *gecalculeerde* winst, die tot het door ons „voorgesteld dividend over 1892 geleid had”....

„Waar achteraf gebleken is, dat geen winst behaald werd, moest de „aan de reserve toegedachte dotatie ad f 7202,41 vervallen.”

Deze maatregel (en ook de terugbetaling van de tantièmes) is correct. Waarom echter niet verder gegaan en ook de *ten onrechte uitgekeerde* dividenden opgevraagd? Ten onrechte zeg ik, want art. 49 W. v. K. staat alléén uitkeering aan aandeelhouders toe uit het batig saldo der ontvangsten en uitgaven, der *gerealiseerde* baten alzoo.

Opmerkelijk is het zeker, dat niettegenstaande de bittere ervaring het vorig jaar opgedaan, de onjuiste taksatiewijze gehandhaafd blijft, op de balans van 1893 komt althans weêr een post voor: Ongerealiseerd product f 221.347.65; welk cijfer in het verslag wordt toegelicht als volgt:

„Dit bedrag representeert de waarde van het nog onder Ult. October „1893 *verwacht* product aangenomen per taxatie op 23.364.43 pikols „hoofdsuiker tot een netto waarde van f 8.50 p. p. en op 7000 pikols „zaksuiker, inclusief 590 pikols ex-oogst 1892, tot een netto waarde van „f 3.25 p. p., waarvan sedert 1 Nov. 1893 reeds werden verantwoord „14.492.12 pikols hoofdsuiker tot een netto waarde van f 130.816.13.”

Er bestaat bovendien verschil van gevoelen omtrent het becijferen van den kostenden prijs 1).

't Lijkt een varen tusschen Scylla en Charybdis; met wat zeemanschap zijn echter beide gevaren wel te ontkomen.

Er zijn zelfs twee manieren. De eerste is o. a. gehuldigd in het duitsche wetboek van Koophandel, dat de volgende voorschriften bevat:

„Werthpapiere und Waaren 2), welche einen Börsen-oder Marktpreis haben, dürfen höchstens zu diesem, wenn derselbe aber den Anschaffungs-oder Herstellungspreis überschreitet, höchstens zu letzterem angesetzt werden.

Andere Vermögensgegenstände dürfen höchstens zu dem Anschaffungs-oder Herstellungspreise angenommen werden.”

De noteering is hier als „maximale waarde” beschouwd. Neem inkoops- of kostenden prijs, neem elke waarde, welke ge maar wilt, 't is al goed, mits ze niet hooger dan de koers van den dag is.

Als middel tot voorkomen van geffatteerde balansen is het voorschrift even eenvoudig als afdoend. Zijn evenwel gedeprecieerde balansen ook niet onjuist, al zijn hare gevolgen gewoonlijk minder ingrijpend?

Oneindig veel beter is het middel, door Perrot aan de hand gedaan. Zijn voorstel op het „Congrès des Comptables” luidde:

„Nous croyons devoir émettre cet avis, d'établir d'abord l'inventaire tel qu'il résulte des écritures en prenant pour base le prix d'achat ou de revient, point de départ qui ne doit jamais être perdu de vue.

1) Sommigen beweren: kostende prijs = grondstoffen + onkosten, anderen nemen er ook een deel der algemeene onkosten in op. Zie o. a. Dr. E. Jäger „Altes und Neues, pag. 115-119 en Dr. H. V. Simon o. c. pag. 176.”

2) Over deze waarden loopt feitelijk het geschil. Ten slotte beslist de winst, voortspruitend uit den omzet der handelsartikelen, over de levensvatbaarheid van het bedrijf. Zij moet, zoowel het kapitaal als de arbeid vergoeden. De overige kapitaalsvermeerderingen zijn inconsistent, daardoor slechts zelden van overwegend belang.

Puis dans la page de gauche, à la droite de la colonne de l'actif où l'on a eu soin de ménager une double colonne pour recevoir les variations qui sont la conséquence des cours du jour, inscrire dans l'une les plus values réalisables et dans l'autre les moins-values. Le solde de cette double colonne, qu'il soit en faveur des plus-values ou des moins-values, lors qu'il sera mis en regard du capital net de l'inventaire, donnera satisfaction aux partisans du second système (beurswaarde) tout en complétant le premier, mais les valeurs ou marchandises ou prix de revient devront toujours, selon nous, rester le nouveau point de départ."

Deze methode voldoet nagenoeg volkomen aan de hoogste eischen van theorie en praktijk. De voordeelen er van zijn onmiskenbaar.

Door de goederen tot kostenden prijs te verboeken blijft de winstrekening zuiver. De taksatie tot marktwaarde wijst aan, welke resultaten de vermoedelijk *gelijkelijk* verkoop zal opleveren. Is dus een belangrijke daling ingetreden, dan ontsnapt het te verwachten verlies niet aan de waarneming en kunnen daartegen, door het reserveeren van een deel der winst van het afgelopen jaar, maatregelen genomen worden.

In een enkel opzicht mag Perrot's advies echter niet gevolgd worden. De inventaris moet de bij opname bevonden hoeveelheden vermelden, niet de boeksaldi.

In alle andere opzichten ga ik met hem mede. Zelfs voor likwidatiebalansen acht ik zijne methode aanbevelenswaardig, al zal in elk speciaal geval nagegaan moeten worden, hoe groot de „reserven voor koersverschillen" moeten zijn.

Rest nog de vraag of in alle gevallen en elk jaar de waarde met even groote nauwkeurigheid moet geraamd worden.

Uit een wetenschappelijk oogpunt is er slechts dit eene antwoord denkbaar - „ja."

Bij ervaring bleek echter:

10. dat het opmaken van een beslist nauwkeurige inventaris en balans zooveel werk veroorzaakt, dat er in weinig zaken aan gedacht kan worden dit elk jaar te doen;

20. dat daarom bij enkele vennootschappen — o. a. bij levensverzekeringmaatschappijen — slechts eens in de 3 of 5 jaren eene zoogenaamd wetenschappelijke balans wordt opgemaakt. De overige jaren wordt volstaan met eene meer globale berekening, eene maatregel, welke nog nimmer schadelijke gevolgen had, omdat men de winstuitkeeringen beperkte tot een bepaald cijfer (veelal 4 %).

Wat nu voor groote maatschappijen voldoende blijkt te zijn, is zeker ook voor andere zaken bruikbaar, want al verschillen principieel de balansen van naamlooze vennootschappen niet met die van particulieren, toch doet zich bij de eerste de behoefte aan betrouwbaarheid der grondslagen der waardebepaling duidelijker gevoelen dan bij de laatste.

Het voorafgaande resumeerend komen wij tot de volgende algemeene regels voor de waardebepaling: ¹⁾

a. ten behoeve der winstrekening:

Sla alle goederen en rechten, zolang ze niet in kwaliteit zijn verminderd, aan tot kostenden prijs:

b. ten behoeve van de bepaling van het zuiver vermogen:

Neem alle goederen, rechten en verplichtingen tot die waarde in de balans, welke naar alle waarschijnlijkheid bij likwidatie zou bedongen worden.

In het volgende hoofdstuk zal van enkele der voornaamste vermogensbestanddeelen worden aangegeven, hoe kostende prijs en verkoopsvoorwaarde zijn te bepalen.

1) Ook in de fransche vak-litteratuur komt de scheiding van de „balance des livres”, waarvoor de kostende prijs tot basis genomen wordt, en de „bilan sortant de l'inventaire”, waarin de activa tot marktprijs worden getakseerd, steeds meer op den voorgrond.

Hoofdstuk II.

Beschouwingen over de voornaamste Balansposten.

§ 1. Kaswaarden.

In de 1ste plaats behooren hiertoe de wettige betaalmiddelen, (gemunt metaal en muntbiljetten), in de 2de plaats het à pari verhandelbaar kredietpapier (bankbiljetten, kassiersbriefjes, gangbare coupons).

Minder aanbevelenswaardig is het om vreemde circulatiemiddelen, welke meer het karakter van handelsartikel hebben, onder dit hoofd te brengen.

Uitsluitend tot betaalmiddel dienend, moeten de kaswaarden steeds tot beursprijs worden getaxeerd. Waar geen papiergeld met gedwongen koers of gedeprecieerd metaal in omloop is, wordt het inlandsche geld steeds met de *nominale waarde* in de balans opgenomen.

§ 2. Koopwaren.

Alle stoffelijke, roerende goederen, voor zooverre zij bestemd zijn om verwerkt of onverwerkt van de hand gezet te worden, noemt men *koopwaren* of *koopmanschappen*. Grondstoffen en fabrikaten, stapelartikelen, zoowel als de voortbrengselen van kunsten en wetenschappen, komen onder die benaming vereenigd op de balans voor.

Als eenige eisch zij gesteld, dat zij den persoon, wiens vermogen wordt opgenomen, rechtens toebehooren.

Roerende zoowel als onroerende goederen worden eerst eigendom door levering

Zoolang geene levering heeft plaats gehad mogen derhalve

de gekochte waren *niet*, moeten de verkochte *wel* in de inventaris voorkomen.

Veith schijnt hierover anders te denken.

Hij zegt althans 1) „dat niet het juristische eigendom, maar de daadzakelijke vraag, of iets naar koopmansbegrippen een deel van het te berekenen vermogen is, beslissend moet zijn voor de opname in de balans”, „de koopman vindt daarbij een wegwijzer in de boeken”. „Slechts datgene, wat in richtig gehouden koopmansboeken als ontvangen en nog niet uitgegeven geboekt moet zijn, is in de balans op te nemen.”

Wat moet nu in richtig gehouden koopmansboeken voorkomen?

Had V. zich deze vraag gesteld, hij zou gezien hebben dat de moeielijkheid slechts verschoven is.

Men kan slechts kiezen tusschen vrij spel, willekeur en eigendom.

Zonder eenigen twijfel verklaar ik mij voor het laatste, en daarom moeten m. i. ook goederen welke op eigen naam, voor rekening van andere gekocht zijn, maar den committent nog niet geleverd werden, op de balans voorkomen 2).

Ook de zeilende goederen (goederen van buitenslands) vormen eene balanswaarde, al wordt in de praktijk dikwijls het goed eerst bij ontvangst geboekt

De waardebepaling hebbe plaats:

1) O. C. pag. 89.

2) Ook hier beweert V. juist het tegendeel. Zijne stelling is ook nu gebaseerd op eene averechtsche opvatting van de boekhoudersche stijl.

Wie niet vreemd aan de praktijk is, weet 1°. dat de gewone boekingen in dat geval zijn:

Goederen aan Crediteuren

bij de inkoop en

X ^Z/_R *aan Goederen,*

aan Onkosten,

aan Provisie,

na het verzenden van de inkooprekening.

a. ten behoeve der winstberekening :

Van alle onbeschadigde goederen tot kostenden prijs, waaronder te verstaan is het totaal van alle kosten en uitgaven, welke rechtstreeks noodzakelijk waren ter verkrijging van het bewuste artikel 1).

Bij grooten omzet van eenzelfde artikel moet, wanneer niet meer in voorraad is dan de laatst aangekochte hoeveelheid, de berekening van den kostenden prijs gebaseerd zijn op de laatst ontvangen factuur; anders op de laatsten.

VOORBEELDEN:

10. In voorraad 207 balen rijst.

Laatste factuur over 250 balen à f 9.25.

Vracht etc., per baal v/100 K. „ - 0.15.

Kostende prijs. - 9.40.

20. Voorraad 307 balen rijst.

Laatste factuur over 250 balen à f 9.25 + f 0.15 onkosten.

Voorlaatste „ „ 150 „ „ - 9.30 + - 0.12 $\frac{1}{2}$ „

Kostende prijs:

Voor 57 balen . . f 9.42 $\frac{1}{2}$.

„ 250 „ . . - 9.40.

Mocht in een gegeven geval van een marktprijs hebbend artikel de kostende prijs niet met voldoende juistheid bepaald kunnen worden, dan neme men „faute de mieux” de marktwaarde.

b. Ten behoeve van de contrôle-balans:

10. Alle waren, welke eene marktprijs hebben, moeten tot of in verband met de noteering worden aangeslagen.
20. Andere waren tot kostenden prijs, indien althans uit later gedane offerten niet blijkt, dat de verkeerswaarde aanmerkelijk is veranderd.

1) De bepaling van den kostenden prijs is vooral in fabriekzaken niet altijd even gemakkelijk, al zijn de bezwaren niet zoo groot als enkelen willen doen voorkomen.

In een goed ingerichte fabriek is van de voornaamste fabrikaten de kostende prijs bekend, door nauwkeurige berekening verkregen.

Indien dit het geval is, moet de prijs daarmede in overeenstemming worden gebracht.

30. Cultuur-maatschappijen kunnen de onverkochte producten van het afgeloopen oogstjaar brengen tot de waarde bij verkoop gemaakt.

De wet staat een termijn van 6 maanden toe. Binnen dien tijd zal de oogst meestal wel van de hand zijn gezet.

§ 3. Meubilair incl. gereedschappen en werktuigen.

Hiertoe behooren:

10. het meubilair in engeren zin 1);
20. de inrichting van magazijnen;
30. gereedschappen en kleine werktuigen;
40. verpakkingsmateriaal van goederen, welke excl. emballage geleverd worden.

De nieuwe goederen berekent men tot kostenden prijs, op dien der gebruikte goederen moet afgeschreven worden.

Hoeveel afgeschreven moet worden, is zoozeer afhankelijk van onderhoud en gebruik, dat algemeene cijfers moeilijk zijn aan te geven.

Zooveel mogelijk moet het afschrijvingspercent in overeenstemming zijn met de gemiddelde duur van het goed.

Op gereedschappen welke na 5- à 10jarig gebruik versleten zijn, moet 20 à 10 % afgeschreven worden, terwijl voor de inrichting van woning, bureau en magazijnen meestal 2 à 3 % voldoende blijkt.

1) In de balansen van vennootschappen wordt natuurlijk het meubilair van de woning der vennoten, evenmin als kleedingstukken, byouteriën etc. in de balans opgenomen. In de inventaris, welke ieder der vennoten voor zich zelf opmaakt, moeten ze echter wel voorkomen.

Eens om de 5 jaren moet eene nauwkeurige op opname berustende schatting plaats hebben 1).

In sommige zaken slaat men voor de gereedschappen en kleine werktuigen een anderen weg in. Men boekt n.l. de kosten van reparatie en aanvulling direct als verlies af, en brengt alleen die aankopen, welke gedaan werden tot uitbreiding, ten laste van dit hoofd. In de balans komen ze dan voor met $\frac{2}{3}$ van den kostenden prijs.

Deze oogenschijnlijk ruwe schatting blijkt ten slotte eene groote mate van nauwkeurigheid te bezitten.

§ 4. Levende inventaris.

Paarden, pluimgedierte, hoorn- en wolvee vormen den levenden inventaris.

De waarde is moeilijk anders dan door deskundige schatting te bepalen 2).

Tramweg-maatschappijen en andere inrichtingen, met een groot aantal paarden werkend, nemen veelal den kostenden prijs tot maatstaf met jaarlijksche afschrijvingen.

VOORBEELD:

Paard gemiddeld bruikbaar 8 jaar (tram).

Aankoop f 400. —

Verkoop - 80. —

f 320. —

1) Als contrôlemiddel kunnen de volgende normaalcijfers dienen:

Meubilair in engeren zin	2 $\frac{1}{2}$ 0/0	} bij voldoende onderhoud en gewoon gebruik.
Gereedschappen	15 0/0	
Houten vaten { voor transport	25 0/0	
{ in magazijn	10 0/0	
Ijzeren vaten { voor transport	12 $\frac{1}{2}$ 0/0	
{ in magazijn	5 0/0	
Manden (teenen)	33 0/0	
„ (spaansch riet)	16 0/0	

2) Voor de waardebepaling ten behoeve van het landbouwbedrijf verwijzen wij naar:

H. W. von Pabst, Landwirthschaftliche Taxationslehre, Mk. 5	} Editie P. Parey, Berlin.
Dr. Th. von der Goltz, „ „ „ 12	
Dr. K. Birnbaum, „ „ „ 2 $\frac{1}{2}$	

Jaarlijks af te schrijven *f* 40.— per paard. Deze waardevermindering boeke men op eene „Afschrijvings-rekening” 1), om het na sterfgeval of bij verkoop geconstateerde verlies op deze rekening over te brengen.

Journalposten:

a. Boeken van de jaarlijksche afschrijving.

Winst *f* 800.—
aan Afschrijving op lev. inventaris:
voor afschrijving op 20 paarden *f* 800.—

b. Bij verkoop.

Kas *f* 80.—
Afschrijving op lev. inventaris. - 320.—
aan Paarden:
voor verkoop merrie „Mirza” *f* 400.—

c. Bij sterfgeval.

Afschrijving op lev. inventaris. *f* 375.—
aan Paarden:
voor gestorven ruïn „Klaas”. *f* 375.—

Groote anomalieën springen alsdan beter in het oog.

Minstens eens om de 5 jaren en na epidemieën moet echter eene nauwkeurige taxatie plaats hebben, waarbij in het bijzonder te letten is op den ouderdom, en algemeenen toestand van elk der dieren afzonderlijk. In casu moet minder de verkoopwaarde dan de tijd, dat ze nog voor alle diensten bruikbaar zijn, de balanswaarde bepalen.

§ 5. Vorderingen.

Alleen rechtsgeldige vorderingen vormen een deel der activa. Hunne grootte wordt, voor zoverre ze niet uit acten of andere in ons bezit zich bevindende geschriften blijkt, uit de boeken overgenomen. De waarde van elk afzonderlijk is afhankelijk van:

1) Ten onrechte geeft men dit soort rekeningen den naam van reserves. Men onderscheidt niet tusschen *bespaarde winsten* (reservefondsen) en *gecalculeerde verliezen* (afschrijvingen).

- 1°. hare nominale grootte;
- 2°. den vervalldag;
- 3°. de soliditeit van den schuldenaar en het onderpand.

Art. 31 „Allg. Handelsgesetzbuch” zegt hieromtrent:

„Bei der Aufnahme des Inventars und der Bilanz sind „sämmliche Vermögensstücke und Forderungen nach dem „Werthe anzusetzen, welcher ihnen zur Zeit der Aufnahme bei- „zulegen ist.

„Zweifelhafte Forderungen sind nach ihrem wahrscheinlichen „Werthe anzusetzen, uneinbringliche aber abzuschreiben.”

In de bepaling dezer waarschijnlijke waarde schuilt de moeielijkheid.

Scherber heeft beproefd vaste regels voor de berekening te geven. Hij zegt o. a.:

„Sind beispielsweise 3 Gründe dem Eingange der Forderung „günstig, 2 ungünstig, so ist, da 5 alle günstigen und ungün- „stigen Fälle subsummirt, die Wahrscheinlichkeit des Eingangs „ $\frac{3}{5}$, rekte 60% der Erwartungswerth der Forderung”.

Veith teekent hierbij terecht aan: „Dass ist Wilkür. Es „können 20 Gründe dem Eingange ungünstig und 1 demselben „günstig, und dennoch die Forderung voll aufzunehmen sein. „Nicht auf die Anzahl der Gründe, sondern auf die innere „Bedeutung derselben kommt es an.”

Ik waag de stelling, dat men in de praktijk niet beproeft deze „innere Bedeutung” onder cijfers te brengen 1), maar alleen het uit de niet-inning voortspruitend verlies over eenige (bijv. 5 jaren) wil verdeelen.

De eenvoudigheid dezer methode verklaart voldoende hare algemeene verspreiding 2).

1) Zie hieromtrent vooral C. J. Theunisse. Proeve van administratieve contrôle, pag. 37/39.

2) Eigenaardig is de volgende door een grossier in manufacturen gevolgde handelwijze.

Bij het berekenen van de verkoopprijzen verhoogde hij den inkoopsprijs met $2\frac{0}{10}$ delcrédere — een cijfer naar zijn zeggen gevonden door

Toch schijnt mij eene andere wijze van handelen meer correct, al is ze evenmin van empirisme vrij te pleiten.

Eene vordering is twijfelachtig, indien de schuldenaar onwillig of onmachtig is om te betalen. In het eerste geval moet, indien de rechtmatigheid of grootte der vordering bestreden wordt, en er eenigen twijfel omtrent den uitslag van een event. proces bestaat, de minimum waarde genomen worden 1).

Bij onmacht moet onderscheiden worden in tijdelijke, chronische en absolute.

Onder tijdelijke onmacht is te verstaan de toestand, welke veroorzaakt wordt door eene wanverhouding tusschen de som der opeisbare schulden en de kasmiddelen eener overigens soliede zaak.

Eene toestand dus, welke surséance van betaling zou rechtvaardigen. Met eene waardevermindering van enkele procenten (hoogstens 10 %) kan in zulke gevallen worden volstaan.

Met chronische onmacht is bedoeld de positie van zooveelen, die moeite hebben het hoofd boven water te houden, welke dag in, dag uit, met financieele zorgen te kampen hebben, en in negen van de tien gevallen eindigen moeten met zich failliet te verklaren.

Dit zijn dubieuze vorderingen in den meest gewonen zin. Het toeval meer dan iets anders beslist of de vordering in zijn geheel zal voldaan worden of niet.

Op zulke vorderingen moet, indien ze ook na gewoon uitstel niet betaald worden, zooveel worden afgeschreven, als men vermoedt bij failliet te zullen verliezen (uitkeering gemiddeld $\pm 33\%$).

Absolute onmacht blijkt door faillietverklaring, indien ze althans niet zoo evident is, dat crediteuren van vordering in rechten afzagen, als wanneer de vordering niet dubieus, maar oninbaar is.

langjarige ervaring. Jaarlijks crediteerde hij de rekening „Delcrédere” voor 2% van den omzet. Verliezen tengevolge van failliet en nonbetaling werden op dit hoofd overgeboekt. Hij toetst zoodoende een bij de calculatie gebruikt cijfer aan de werkelijkheid.

1) Kleine posten, de kosten van een proces niet loonend, schrijve men geheel af.

Bij failliet neemt men de geannonceerde of vermoedelijke uitkeering 1) tot tot basis aan.

Door hypotheek of pand gedekte vorderingen zijn slechts dubieus, voor zooverre de dekking onvoldoende blijkt. Slechts de waarde van dat saldo is te ramen.

In allen gevalle moet ook de nominale waarde der „dubieuze posten” uit de balans blijken 2).

Oudshof, van Veen e. a. boeken daarom de afschrijvingen op de rekening. „Reserve voor Dubieuze posten” (beter, Afschrijvingen op dubieuze posten).

• Een voorbeeld moge het voorafgaande verduidelijken.

EINDE 1° JAAR.

Totaal vervallen vorderingen, waarvan betaling geweigerd is, f 22000.—, waarvan:

a.	op geaccrediteerde firma's uit bijzondere omstandigheden	f 5000.—
b.	op zwakke huizen	- 12000.—
c.	in failliete boedels	{ - 1800.—
		{ - 1200.—
d.	oninbaar	- 2000.—
	Af te schrijven op a 10 %	= f 500.—
	„ „ „ „ b 66 ² / ₃ %	= - 8000.—
	„ „ „ „ c 720 + 960	= - 1680.—
	Totaal	f 10180.—

Journalposten:

a.	Dubieuze Debiteuren	f 17000.—
	Faill. boedel X en Y	- 3000.—
	Oninbare vorderingen	- 2000.—
	aan Debiteuren.	f 22000.—

1) Gemeenlijk is deze een paar maanden na faillietverklaring met voldoende zekerheid bekend. Het is beter, de waarde tot zoolang open te laten, dan maar zoowat neêr te schrijven.

2) In dien zin „Ontwerpen van wetten op de vennootschappen” art. 69, 3de clause.

b. Balans	f 20000.—
aan Dubieuse Debiteuren	f 17000.—
aan Faill. boedel X en Y.	- 3000.—
c. Winst.	f 12180.—
aan Oninbare vorderingen.	f 2000.— 1).
„ Afschrijving op dub. debiteuren	- 10180.—

LOOP VAN HET 2de JAAR:

Ontvangen 60 % faill. X; 22 % faill. Y; X gehomologeerd; Y insolvent verklaard; Vordering op A geïnd; met B (12000) geaccordeerd voor 30 %.

Kas.

Voor ontvangen f 1080.— + f 264.— + f 5000.—	
+ f 3600.— = f 9944.—	
Afschrijving op dubieuse debiteuren - 6056.—	
Aan Dubieuse Debiteuren	f 13000.—
„ Faill. X en Y.	- 3000.—

EINDE VAN HET 2de JAAR:

Over te boeken op dub. debiteuren volgens

a. f 3500.—	
b. - 7400.—	
c. faill. R. f 5800.— 40 %	
„ S. - 1600.— 10 %	

Afschrijving moet bedragen:

A. 10 % van f 3500.—	= f 350.—
B. 66 ² / ₃ % „ - 7400.— + f 4000.— = -	7600.—
C. 60 % „ - 5800.—	= - 3480.—
90 % „ - 1200 —	= - 1080.—
	<u>f 12510. .</u>

Afschrijving bedroeg:

f 10180.— f 6056.—	= f 4124.—
------------------------------	------------

Nog afschrijven. . . f 8386.—

(Journalisatie als 1°. jaar).

1) Sommigen brengen de oninbare posten pro memorie of met f 1.— in het debet der balans. Eene goede methode.

De solied geachte vorderingen worden voor de nominale waarde op de balans gebracht. Het verschil met de contante waarde neemt men in het passief der balans onder „de verschuldigde renten” op.

In de praktijk maakt men het zich meestal met het berekenen van het disconto der niet vervallen posten niet lastig. Dit is onjuist. De daardoor ontstane fout is echter van weinig ingrijpenden aard.

Is de grootte eener vordering in vreemd geld uitgedrukt, dan moet deze herleid worden tot den kortzicht koers (geld).

VOORBEELD:

Vordering R. M. 10.000.— op Hannover.

Noteering 31 Dec. Berlijn kz. 59,05^g, 59,15^p

Waarde Rm. f 10000.— op Hann. à f 59,05.— = f 5905.—

af $\frac{1}{8}\%$ plaatsverlies 1). - 7.38

f 5897.62

OPMERKING:

De in rekening-courant verschuldigde intrest is regelmatig reeds in het saldo opgenomen 2).

De rente welke men te vorderen heeft op uitstaande deposito's, prolongatiën en hypotheeken zijn te berekenen tot den gecontracteerden rentevoet.

Tot basis voor de becijfering van het disconto op niet vervallen posten, diene niet het bankdisconto, dat slechts voor negotiable wissels kan dienen.

Het gecalculeerde disconto moet zooveel mogelijk in over-

1) Hoewel de Deutsche Reichsbank geen plaatsverlies in rekening brengt voor wissels op plaatsen, waar zij filialen gevestigd heeft, en ook veel deutsche bankfirma's deze wissels zonder eenige extra korting in disconto nemen, berekenen hollandsche bankiers hiervoor $\frac{1}{8}$ à $\frac{1}{4}\%$, omdat er minder vraag naar is dan naar gelijkwaardig papier op Hamburg, Berlijn en Frankfurt.

2) Voor de berekening van den intrest in rekening-courant zie men: J. G. Ch. Volmer en P. Kats „de Rekening-Courant”, Utrecht, A. W. Bruna, 1892.

eenstemming zijn met dat, hetwelk wij toegestaan zouden hebben bij betaling op den dag van balansopmaking 1).

§ 6. Papier van waarde.

I. *a—c.*

Naar den inhoud is papier van waarde niets anders dan het bewijs in geschrifte eener vordering of van aandeel.

In economischen zin is papier van waarde en betaalmiddel en handelsartikel 2).

Dit laatste is beslissend voor de waardebepaling, welke in het algemeen moet plaats hebben naar de in § 2 ontwikkelde denkbeelden.

Wij kunnen daarom hier kort zijn en ons bepalen tot het geven van regels, die wel geen nadere verklaring zullen behoeven.

Men schatte:

a. Voor de winstverdeeling:

10. vervallen coupons, chèques en ander aan toonder gesteld kortzicht papier tot kostenden prijs.

20. *Wissels en Promessen:*

aa. in eigen geld, tot de nominale waarde.

Het disconto neme men als verschuldigde rente onder de schulden op.

Voor alle verhandelbare wissels neme men het bank-disconto tot basis 3).

1, In den engroshandel in goederen disconteert men niet vervallen posten gewoonlijk à 5 % 's jaars. Dit cijfer is vrij wel in overeenstemming met de gebruikelijke korting voor contant, varieerend tusschen 4 % en 6 %.

2) Een en ander gevolg van de geringe formaliteiten, waarmede deze vorderingen kunnen overgedragen worden. Toonder papier gaat van hand tot hand, order papier vereischt alleen endossement.

3) Dit advies is strikt genomen niet in overeenstemming met de in § 2 verkondigde beginselen. Van alle noteeringen is echter het disconto de constantste en meest betrouwbare. Bovendien zou het bij een enigszins belangrijke portefeuille zoo niet ondoenlijk dan toch uiterst bezwaarlijk zijn het disconto te berekenen volgens den rentevoet, welke bij aankoop gold. Het praktisch onuitvoerbare leere men niet.

bb. in vreemd geld.

De aankoopsprijs vorme ook hier zooveel mogelijk den grondslag. Voor het sedert den aankoop verloopen aantal dagen verhoogde men de waarde:

cc. effecten.

De kostende prijs moet hier gelden.

Bij beleggingsfondsen, omdat de bezitter de waarden niet kocht om van een kleine koersverandering te profiteeren, en dit gewoonlijk ook niet doet.

Bij speculatieve waarden, omdat uit het behoud der stukken blijkt, dat de bezitter tot beurswaarde niet kon of niet wilde realiseeren. De koersen dezer fondsen zijn bovendien zóó variabel, dat ze uitmuntend dienen kunnen om aan te toonen, dat de notering van één dag niet voor de waarde mag aangezien worden.

b. Ten behoeve van de Contrôle-balans:

Alle wissels, promessen, chèques etc. berekene men evenals courante fondsen volgens den koers van den dag.

Voor incurante fondsen raadplege men Broekman & Honders bekende prijslijst, tenzij men een vergelijk met eenige gelijkwaardige notering hebbende fondsen mocht verkiezen.

De zoo gevonden koers moet dan verminderd worden met:
 $\pm 1\%$ voor soliede fondsen (waterschap, prov. en sted. leeningen) waarvan de coupons te Amsterdam betaalbaar zijn;
 $\pm 1\frac{1}{2}\%$ indien de coupons niet te Amsterdam betaalbaar zijn;
 $\pm 2\frac{1}{2}\%$ voor minder bekende fondsen;
 $\pm 5\%$ voor speculatieve waarden.

VOORBEELD:

Gevraagd de waarde van 1 à f 1000.— $3\frac{1}{2}\%$ Groninger-Loocaalspoorweg (coupon te Amsterdam betaalbaar, garantie der Maat^u tot Expl. van Staatsspoorwegen).

Middenkoers van soliede $3\frac{1}{2}\%$ fondsen	$97\frac{3}{4}\%$
Af	1%
Waarde.	$96\frac{3}{4}\%$

(Aangeboden voor $96\frac{3}{8}\%$).

d. Assurantie-polissen.

Naar den aard der verzekering onderscheidt men brand-, transport-, hagel- en veeverzekering en die op het leven, tegen invaliditeit en ongelukken.

De polissen moeten met hunne innerlijke waarde in de balans voorkomen.

10. *Transportverzekering (zee-assurantie).*

Werd een enkele reis verzekerd, dan is de waarde van de polis zoolang de reis niet beëindigd is, gelijk aan de betaalde prijs.

Werd een contract gesloten voor alle reizen binnen bepaalden tijd ondernomen, dan moet de waarde in verbandgebracht worden met den duur van het contract in den verloopenden tijd, *pro rata temporis*, worden aangeslagen.

20. *Verzekering tegen hagelslag, brandgevaar, veeziekten, ongelukken, etc.*

Ook de waarde dezer polissen moeten *pro rata temporis* worden bepaald.

30. *Levensverzekering.*

Hoewel bij verkoop deze prijs gewoonlijk niet bedongen kan worden, is de waarde eener polis gelijk aan de wiskundige reserve ¹⁾.

Hare berekening eischt vrij veel wiskundige kennis. Wij zullen ons daarom moeten bepalen tot het leveren van enkele gegevens, welke kunnen dienen tot benadering der poliswaarde van enkele der meest voorkomende verzekeringen.

aa. *Lijfrente.*

De reserve eener, door het storten van een som in één's, gekochte onmiddellijk ingaande lijfrente is na 1, 2, 3... n jaren gelijk aan de koopsom der rente (X^a) voor iemand, die 1, 2,

1) De meeste maatschappijen koopen polissen terug voor 75 % van de reserve —, dus 25 % beneden de waarde. Ik weet geen beter voorbeeld om te bewijzen, dat niet altijd de verkoopswaarde de waarde is.

3... n jaren ouder is. (Hollman, Wiskundige schets der levensverzekering).

In tabel II (1^e kolom) is de contante waarde gegeven eener bij het begin van elk jaar betaalbare lijfrente van f 1.— ($1 + X^a$)

Is eene lijfrente, zooals gewoonlijk, bij het einde des verzekeringsjaars betaalbaar, dan moet de waarde f 1.— lager gesteld worden.

VOORBEELD:

Gevraagd de waarde eener lijfrente f 400.— 's jaars, staande ten name van een 44-jarig persoon.

Tabel II geeft voor $1 + X^a = f$ 15.1186

af f 1.— . . . = - 1.—

$X^a = f$ 14.1186

400

Waarde der lijfrente . . f 5647.4400

bb. Levensverzekering.

a. Verzekering van kapitaal uit te keeren na het overlijden van den verzekerde.

Poliswaarde volgens Lemcke = Le , volgens Langheinrich = $L.H.$

Leeftijd.	WAARDE DER POLIS NA:									
	5 JAAR.		10 JAAR.		15 JAAR.		20 JAAR.		25 JAAR.	
	Le .	$L.H.$	Le .	$L.H.$	Le .	$L.H.$	Le .	$L.H.$	Le .	$L.H.$
20	4.597	3.733	9.697	8.062	14.955	13.052	20.817	18.812	27.435	25.548
25	5.346	4.496	10.856	9.600	17.002	15.663	23.938	22.568	31.618	30.196
30	5.822	5.428	12.314	11.698	19.642	18.923	27.756	26.909	36.097	35.385
35	6.893	6.624	14.674	14.269	23.290	22.714	32.147	31.675	41.159	40.932
40	8.357	8.188	17.611	17.231	27.123	26.828	36.802	36.742	47.540	46.638
45	10.098	9.850	20.478	20.302	31.040	31.101	42.756	41.879	55.973	52.129
50	11.545	11.594	23.294	23.573	36.326	35.528	51.028	46.897	66.705	57.288
55	13.282	13.551	28.015	27.074	41.636	39.933	62.359	51.687	78.243	62.109
60	16.990	15.642	36.156	30.516	56.594	44.114	74.911	56.169	100.000	66.820

De waarde voor tusschenliggende leeftijden vindt men door interpolatie vrij juist.

Volgens de formule 1) $R = P(a + n) - p_a (1 + X a n)$ bedraagt de reserve voor eene verzekering aangegaan op 50-jarigen leeftijd:

na 5 jaar	f 11.171	} volgens Hollman	f 11.082	} volgens de tafels voorkomende in Habert, Lehrbuch der polit. Arithmetik.
„ 10 „	- 22.876		- 22.584	
„ 15 „	- 34.864		- 34.408	
„ 20 „	- 46.553		- 45.679	
„ 25 „	- 57.159		- 56.091	

De waarden van Langheinrich komen hiermede het meest overeen.

- b.** *Verzekering van kapitaal uit te keeren na het bereiken van een bepaalden leeftijd door den verzekerde of na diens vroeger overlijden.*

(Gemengde verzekering.)

De Reserve moet in dit geval berekend worden als volgt:
 „Verminder de netto premie voor $n + r$ jaren met die voor „ n jaren, en vermenigvuldig het saldo met de contante waarde „eener dadelijk ingaande jaarrente ad f 1.—, welke loopt tot „het tijdstip, waarop in het geval de verzekerde mocht leven, „het bedongen kapitaal moet worden uitbetaald.” (Habert)

VOORBEELD:

A is 25 jaar oud en verzekert zich een kapitaal van f 1000.—, uit te betalen op 45jarigen leeftijd of bij vroeger overlijden.

Hoe groot is de reserve na 5 jaar?

$$\begin{array}{rcl} \text{Netto premie op } (n + r) \text{ 30 j. leeftijd} & = & f \text{ 53.084} \\ \text{„ „ „ } (n) \text{ 25 j. „} & = & - \text{ 37.385} \end{array}$$

Contante waarde van de direct betaalbare jaarrente f 10.9235.

$$\text{Reserve} = (f \text{ 53.084} - f \text{ 37.385}) \times f \text{ 10.9235} = f \text{ 171 59.}$$

In de meeste gevallen zal echter de verzekerde noch de netto premiën, noch de contante waarde van de direct betaalbare lijfrente kennen.

1) Hollman, o. c.

De Reserve kan daardoor alleen bij benadering bepaald worden.

De berekening van de reserve kan alsdan plaats hebben als in 't volgend voorbeeld.

Opgave als boven:

Jaarpremie gemengde verzekering per jaar . .	f 42.60 ¹⁾
„ voor verzekering van f 1000.—, be- taalbaar indien de verzekerde sterft binnen	
5 jaar	- 12.80
Verschil . . .	f 29.40

Waarde eener jaarlijksche storting van f 1.—

na 5 jaar = f 5.63297546 (zie Tabel I).

Reserve = $29.4 \times f$ 5.63297546 = f 165.09.

Hoewel niet wiskundig zuiver, is de berekening voor de praktijk nauwkeurig genoeg.

Blijkt uit de tafel op pag. 35 hoezeer de wiskundige reserve bij eenvoudige kapitaalsverzekering afhankelijk is van de sterftetafel en den rentestand, waarop ze gebaseerd is, bij gemengde verzekering is dit nauwelijks minder het geval. Ook hier geven de verschillende tafels voor de reserve vrij sterk uiteenlopende waarden.

cc. Premiën in eens.

Aan Haberm's „Lehrbuch der politischen Arithmetik”
(pag. 244 en 264) ontleen ik den volgenden regel:

„Indien een n jarig persoon zich door eene storting in eens „een kapitaal verzekert, dan is de waarde der polis na r jaren, „gelijk aan de storting welke een $(n + r)$ jarig persoon zou „moeten doen om zich onder gelijke voorwaarden een even „groot kapitaal te verzekeren.”

1) Tarieven van de „Onderlinge Levensverzekering van Eigen Hulp”.

VOORBEELDEN:

10. R (25 jaar oud) *verzekert zich door storting van f 339.30 bij de „Onderl. Levensverz. Maatij van Eigen Hulp” f 1000.— te betalen bij overlijden. Wat is de waarde van de polis na 10 jaren?*

Oplossing: Op 35jarigen leeftijd zou R volgens tarief A moeten storten f 407.50, wat dus de poliswaarde is.

20. R (25 jaar oud) *verzekert zich door storting van f 468.80 bij bovengenoemde Maatij f 1000.— te betalen bij overlijden of na het bereiken van den leeftijd van 50 jaar. Hoe groot is de Reserve na 10 jaren?*

Oplossing: In tarief E vindt men dat R op 35-jarigen leeftijd zou moeten betalen f 620.90. Zoo groot is ook de Reserve 1).

§ 7. Varia.

Van de hieronder te rangschikken bezittingen verdienen de „zwevende posten” en „verbonden waarden” eene bijzondere bespreking.

a. Zwevende posten.

In de 1^e plaats behooren hiertoe de tijdaffaires, waarvan de afwikkeling nog niet heeft plaats gehad, en welke dus nog niet in het grootboek voorkomen 2).

1) De reserve der Maatij zal iets minder bedragen, omdat deze met netto premiën rekent. Voor den verzekerde is de waarde echter als hierboven aangegeven, hoogstens zou daarop eene reductie van $\pm 20\%$ aangebracht mogen worden, om de poliswaarde meer in overeenstemming met de reserve der maatschappij te brengen.

2) Sommige journaliseren het sluiten eener tijdaffaire als volgt:

Tijdaffaires in Koffie aan Koch en Co.

Dit is echter onjuist voor hier te lande aangegane contracten. Men leze hieromtrent „*Mercurius*” 8^e Jaargang N°. 13 en 17.

Met de balansopmaking moet op deze posten echter nauwkeurig acht gegeven worden, niet omdat ze reeds een actief vormen, maar omdat de afwikkeling zulke zware verliezen kan veroorzaken, dat het noodzakelijk geacht mag worden een deel der winst te reserveeren.

In de contrôle-balans vinden de negatieve of positieve waarden dezer loopende zaken eene plaats.

Ook op andere nog niet geheel afgedane zaken moet om die redenen gelet worden.

b. Verbonden waarden.

Alle uitgaven gedaan voor een nog niet afgeleverd werk; alle bedragen ten koste gelegd aan de te veld staande oogst, moeten vergoeding vinden in de waarde van het provenu.

Ze vormen derhalve een actief, waarvan de waarde eenerzijds bepaald wordt door hetgeen er aan ten koste gelegd is, anderzijds door de vermoedelijke waarde van het reeds aanwezige.

Voor de berekening van de winst kan slechts de kostende prijs gelden; en ook voor de contrôle-balans zal slechts bij uitzondering een andere waarde genomen moeten worden.

Indien tegenspoeden bij de uitvoering van een werk onderonden, doen vermoeden dat het provenu de kosten niet zullen dekken, dan is daaartoe evenwel aanleiding.

Dan vermindere men dat provenu met wat daaraan waarschijnlijk nog ten koste te leggen zal zijn, en neme dit voor balanswaarde.

VOORBEELD:

Aangenomen de bouw van een fabriek voor f 25000.—

Nog uit te geven:

Voor schilderen, binnenbetimmering etc. $\pm$ - 8500.—

Balanswaarde . . f 16500.—

STAMKAPITAAL.

§ 8. Onroerende goederen.

Scherber wijdt aan de taxatie van deze vermogensbestanddeelen niet minder dan 38 pagina's Zulk een uitvoerigheid meen ik mij niet te mogen veroorloven, vooral ook omdat m. i. de taxatie dezer waarden geen grooter moeilijkheden oplevert dan die van andere bezittingen, welke geen marktprijs hebben.

a. Grondbezit (*akkers, weide, bosch*)

Is de inkoopsprijs bekend, (bij vennootschappen zal ze dit altijd zijn), dan vorme deze de basis voor de waardebepaling, voor zooverre dezelve de berekening van de winst ten deel heeft.

Belangrijke uitgaven tot amelioratie van den grond gedaan — bijv. draineeren — moeten in meerdering gebracht worden. Gewone kosten van bemesting, beploegen komen ten laste der exploitatie, maar verhoogen de waarde niet.

b. Gebouwen.

De kostende prijs is ook hier tot grondslag te nemen. De waarde van het gebouw wordt evenwel telken jare geringer. Er dient dus afgeschreven te worden. Een percentage dat voor de praktijk voldoende nauwkeurigheid bezit, vindt men op de volgende wijze:

Koopprijs	f 15400.—
Waarde grond en afbraak	- 7000.—
	f 8400.—

Bij voldoende onderhoud zal herbouw niet noodig zijn binnen 60 jaar. Afschrijven per jaar $f 140.—$ of $\frac{10}{11} \%$.

Ter contrôle diene volgende cijfers gedeeltelijk aan Scherber's werk, gedeeltelijk aan de opgaven van vakkundigen ontleend.

N A A M.	WAARDEVERMIN- DERING in percenten.		REPARATIE in percenten.	
Woonhuizen.	Scherber.	Holl. opgaven.	Scherber.	Holl. opgaven.
1 ^e kwaliteit	0.4	} gem. 0.6	0.30	} gem. 0.40
2 ^e „	0.5		0.30	
3 ^e „	0.7		0.40	
Zeer inférieure) (Revolutiebouwers).		1.3		0.5
1 ^e kwaliteit	0.5	} gem. 0.75	0.40	} gem. 0.60
2 ^e „	0.6		0.50	
3 ^e „	1.0		0.75	
Fabrieken.				
Machinefabrieken, drukkerijen, molens en andere inrichtingen tot bewerking van drooge grond- stoffen	1.2—0.8	1 0/0	0.6—0.4	0.6 0/0
Olie, verfen lakstokerijen, fabrieken van chocolade- en suikerwerken.	1.6—1.2	1.5 0/0	0.6—0.8	0.75 0/0
Bleekerijen, ververijen, suiker- en stijfsel-fabrieken, kunstboter en zuivelfabrieken, glasovens, kalk- branderijen, steen- en pannen- fabrieken	2.5—1.6	2 0/0	1.5 0/0	1.75 0/0
Inrichting tot vervaardiging van chemicaliën en bijtende stoffen.	5—2.5	2½ 0/0	2 0/0	2.25 0/0

c. Bergwerken.

Bijna nimmer is de waarde van deze activa ook maar bij benadering juist te ramen. Zoo ergens dan ligt hier het land der verrassingen en ontgoochelingen.

Van alle middelen welke voor de taxatie aan de hand worden gedaan, schijnt deze mij nog de beste:

Voor de aanvaarding van het bedrijf wordt de mijn door deskundigen onderzocht. Uit hun rapport blijkt gewoonlijk hoeveel jaren de exploitatie naar alle waarschijnlijkheid productief kan zijn — een minimum.

Zij in een gegeven geval daarvoor aangegeven 20 jaar, ter-

wijl de aankoopsom van het terrein *f* 200.000 bedroeg met een waarde aan bovengrond van *f* 800.000.

Het 1^e jaar is het bergwerk dan op te brengen voor inkoopsprijs; de latere jaren schrijven men telkens

$$\frac{2000.000 - 800.000}{20} = f\ 60.000 \text{ of } 3\% \text{ af.}$$

Ter contrôleering der boekwaarde van alle onroerende goederen verdient het aanbeveling nu en dan (bijv. eens om de 10 jaar) eene schatting door deskundigen te doen plaats hebben.

Slechts zelden zal deze waarde uit het provenu afgeleid kunnen worden; want al moge het provenu een factor zijn, welke grooten invloed op de prijs van landelijk bezit uitoefent, de eenige is het niet.

Voor in pacht gegeven landerijen zal echter 20voud van de gemiddelde netto pacht vrij wel de waarde aangeven.

§ 9. Fundus Instructus.

a. Spoorbanen, Machinerien, etc.

Zooals van alle andere goederen bestemd tot uitoefening van het bedrijf, wordt de waarde dezer bezittingen bepaald door den inkoopsprijs, den duur en de waarde der oude materialen.

SPOORBANEN (*Weg en Werken*).

De kosten voor aankoop van den grond en de onderbouw van den baan blijve voor kostende prijs op de balans voorkomen — onder voorwaarde, dat door voldoende onderhoud wordt zorg gedragen, dat de bruikbaarheid niet vermindert.

Mocht na afloop der concessie de baan om niet aan den staat worden afgestaan (voor zooverre mij bekend is dit hier te lande bij niet ééne maatschappij het geval) dan meet elk

jaar een deel worden afgeschreven. Bij eene 60jarige concessie bijv. $1\frac{2}{3}\%$.

Omtrent de taxatie van den bovenbouw bevat het „Ministerialblatt für innern Verwaltung 1858” het volgende:

De kosten per mijl bovenbouw bedragen. . . 90.000 Thaler.
 Hierin liggen 8000 dwarsliggers à $1\frac{3}{4}$ Thalers,
 alzoo voor 14.000 Thalers Bij een ge-
 middelden duur van 14 jaar zijn jaarlijks
 dus voor vernieuwing te besparen. . . . 1000 „

Elke mijl bevat 1.152.000 pond rails, welke
 te zamen 52.992 Thaler kosten. De duur
 der rails op 15 jaar, de waarde van het
 oude materiaal op 24 Thaler, de slijtage
 op 152.000 pond per mijl stellend, vindt
 men dat voor vernieuwing der rails jaarlijks

$$\frac{52992 - 24000}{15} = 1932$$
 zijn op zijde te leggen.

Voor rails en dwarsliggers te zamen dus 2932 Thaler of $3,25\%$.

Mij schijnt dit percentage wel wat laag. Ik wacht mij er echter voor een ander te geven. De duur van den weg is daarvoor te zéér afhankelijk van de kwaliteiten der materialen en de afgelegde treinkilometers. Het is het werk van den technicus om jaarlijks op te geven hoeveel, in verband met de afgelegde treinkilometers, voor vernieuwing is te reserveeren. De boeking dezer afschrijvingen op een speciale rekening „Vernieuwingsfonds van den Weg” is algemeene usance.

MACHINERIEN.

Ook hier zou door den vakman zijn aan te geven met hoeveel de kostende prijs jaarlijks is te verminderen.

Volgens welwillend verstrekte inlichtingen kunnen de volgende cijfers als normaal gelden:

Ketels	8	0/0
Stoommachines, vaststaande	21 ¹ / ₂	0/0
Locomobilen, Locomotieven	3	0/0
Drijfriemen	20	0/0 (varieer. tusschen 12 ⁰ / ₀ en 30 ⁰ / ₀).
Machineriën, voor bewerking van hout, metaal en mine- ralen	6	0/0 (varieer. tusschen 5 ⁰ / ₀ en 7 ⁰ / ₀).
Drukpersen, molens, weefge- touwen, inrichtingen voor brouwerijen, branderijen en distilleerderijen . .	4	0/0 (varieer. tusschen 3 ⁰ / ₀ en 5 ⁰ / ₀).
Kranen en soortgelijke los- en laadwerktuigen . .	4	0/0
Daarbij behorende kettin- gen en trossen . . .	12	0/0

b. Aan onroerend goed verbonden rechten.

Tiend-, jacht- en visscherij- en soortgelijke rechten zijn te taxeeren naar de gemiddelde opbrengst der laatste jaren. Met het oog op de wankelende positie van de meesten dezer rechten is eene te hooge taxatie zéér te ontraden. Bij verkoop is zelden meer dan het 10voudige provenu te bedingen.

SCHEPEN EN SCHEEPSAANDEELEN ¹⁾.

Op den kostenden prijs moet jaarlijks worden afgeschreven.

Eene handleiding daarbij vindt men in onderstaande cijfers, welke door eene compilatie der gegevens voorkomende in Sweys's „Neerland's vloot en reederijen” zijn verkregen.

1) Mr. Asser heeft in zijn „Schets van het Nederlandsch Handelsrecht” de formaliteiten welke bij de eigendoms-overdracht van schepen en scheepsaandeelen zijn te vervullen, zoo volkomen duidelijk aangegeven, dat eene verwijzing naar dit werk, dat in elke kantoor-bibliotheek eene plaats moet innemen, mij voldoende toeschijnt.

Houten schepen:

1—10 jaar . . .	4	0/0	's jaars	} van den kostenden prijs.
10—16 „ . . .	3 ¹ / ₃	0/0	„	
16—22 „ . . .	2 ² / ₃	0/0	„	
22—28 „ . . .	2	0/0	„	
1) 28—33 „ . . .	1 ¹ / ₃	0/0	„	
Afbraak. . . .	7 ¹ / ₃	0/0		

IJzeren schepen:

1—20 jaar . . .	2 ¹ / ₄	0/0	„	} van den kostenden prijs.
20—35 „ . . .	1 ³ / ₄	0/0	„	
35—55 „ . . .	1 ¹ / ₄	0/0	„	
Afbraak. . . .	4 ³ / ₄	0/0		

Op absolute juistheid kunnen deze afschrijvings-percenten geen aanspraak maken. Daarvoor is vooral de waarde van een schip te zeer afhankelijk van allerlei nevenomstandigheden.

Aanbeveling verdient het de waarde van het schip bij het eindigen der klasse door bevoegden te doen taxeeren.

II. PASSIVA.

Elke verplichting tot betaling vormt eene schuld, moet onder de passiva voorkomen.

Hunne grootte wordt op dezelfde wijze als die der vorderingen bepaald.

Met Veith en den schrijver van „Theorie en Praktijk” (Mercurius 7^e Jaarg. n°. 9) ben ik het eens dat van Obligatie-

1) C. F. Steinhaus, „Der Eisen Schiffbau. Und kann das Durchschnitts „alter (von hölzernen Schiffen) kaum höher als 30 Jahre angenommen „werden.” Een oud-reeder deelde mij mede: „door jaarlijks 6 0/0 op de boekwaarde mijner aandeelen in houten, en 4 0/0 op die in ijzeren schepen af te schrijven, bespaarde ik mij veel onaangename ontgoochelingen.”

leeningen etc. alleen het geplaatste deel in de balans mag voorkomen. Wordt dit niet gedaan, dan *moet* het niet geplaatste deel à pari worden geboekt.

Verboeking tot de koers van uitgifte is beslist *fout* 1).

Dubieus kan slechts de grootte of rechtsgeldigheid der verplichting tot betaling zijn.

Niet dubieuze schulden moeten, voor zooverre ze in Nederlandsch courant zijn uitgedrukt, met hunne nominale grootte op de balans voorkomen.

Voor de herleiding der schulden in vreemd geld (saldi der M/R) geldt wat onder „vorderingen” pag. 31, is gezegd.

Het disconto der niet vervallen posten neme men onder de „tegemoetkomende rente” op.

Dubieuze schulden boeke men met de maximale grootte, tenzij het nagenoeg zeker is, dat de uitslag van een eventueel proces in ons voordeel beslist zal worden.

Indien dit althans mogelijk is, wachte men met de invulling der waarde, totdat omtrent de grootte der schuld e.q. rechterlijke uitspraak zekerheid is verkregen.

Speciaal bij geschillen in assurantiezaken schijnt mij dit zeer gewenscht.

De taxatie der polisverplichtingen is trouwens eene minutieuze arbeid, en speciaal kost de berekening van de zoogenaamde premie-reserve bij eene levensverzekering-maatschappij veel tijd en moeite 2).

Ook de raming van de grootte der schuld, voortspruitend uit giro-verplichtingen, is vrij lastig.

Voor de winstrekening komen daarbij slechts die wissels

1) Vroeger was ik eene andere meening toegedaan — een dieper in-dringen in de zaak heeft mijne opinie gewijzigd.

2) Zonder uitzondering is deze arbeid aan wiskundigen opgedragen. In het belang der administratie is het zeer gewenscht, dat ook de boekhouder der maatschappij een helder inzicht in het wiskundig deel der levensverzekering heeft. In C. Orban's „de Levensverzekering populair verklaard”, vinden zij een goede handleiding.

in aanmerking, waarvan de betaling door den betrokkene is geweigerd.

Het verschil tusschen het bedrag der retourrekening en de som, welke op vorige houders of trekker verhaald kan worden, is de grootte der schuld.

Doen buitengewone omstandigheden vreezen, dat op de nog niet vervallen wissels, waarvan wij houders waren, zware verliezen geleden zullen worden, dan is het noodig hierop bij de contrôle-balans acht te geven. In de praktijk wordt dit *te* weinig gedaan.

Zoolang de rechten van houders van oprichtersaandeelen niet zijn geregeld, zal met eene pro-memoria vermelding volstaan kunnen worden 1).

De waardebepaling der „zwevende posten” moet op dezelfde wijzen plaats hebben als der gelijknamige activa.

Het zuiver vermogen.

Omdat de statuten der naamlooze vennootschappen — en ook der commanditaire vennootschappen op aandeelen — de grootte van het kapitaal bepalen, komt dit in zijn geheel in de boeken voor 2).

De verschillen tusschen het statuaire kapitaal en het zuiver vermogen worden op afzonderlijke rekeningen geboekt en afzonderlijk op de balans vermeld.

De behandeling dezer rekeningen wordt in de meeste leerboeken van het boekhouden verklaard. Zeer volledig o. a. in Latorf's „Het dubbel boekhouden” en Reiman's gelijknamig werk.

Voor détails naar die werken verwijzend, meen ik met het volgende te kunnen volstaan.

1) Zie omtrent oprichtersaandeelen „R. Fruin Azn., Oprichtersaandeelen bij Naamlooze Vennootschappen. (Inaug. diss.)”

2) Noodzakelijk is dit niet. Het blijft zelfs de vraag of het gewenscht is. Zie o. a. Schrott's „Lehrbuch der Verrechnungswissenschaft”.

Het nominale kapitaal komt in het credit van de balans. Het ongeplaatste deel der aandelen wordt à pari onder de activa opgenomen, waar tusschen ook de te amortiseeren verliezen, als oprichtingskosten en de kosten verbonden aan de uitgifte van geldleeningen (dienst der leening), een plaats vinden.

Het door aandeelhouders nog te storten bedrag is eene rechtsgeldige vordering van de vennootschap op de aandeelhouders en komt onder de gewone boekvorderingen voor, meestal op de rekening „*Aandeelhouders nog te storten.*”

De bespaarde winsten 1) boekt men op de rekeningen *onverdeeld winstsaldo* 2) of *reservefonds*, het saldo dezer rekeningen komt in het credit der balans voor.

Naar de algemeene opvatting moet het reservefonds afzon-

1) Immink Reservefondsen bij naamlooze vennootschappen (acad. proefschrift) onderscheidt in navolging van Veith:

- I. eigenlijke reservefondsen (bespaarde winsten) en
 - II. oneigenlijke „ welke zeer weer in 2 groepen laten splitsen, n.l.:
- a. die, welke in werkelijkheid relatieve schattingsfondsen zijn (vernieuwingsfondsen, reserve voor koersverschillen, reserve voor dubieuze posten), en
 - b. die, welke de werkelijke waarde eener verbindtenis of het waarschijnlijk verlies, bij eene eventueele verbindtenis te lijden voorstellen (premieserve, reservefonds voor loopende risico's, garantie-reserve).

Deze oneigenlijke reserves zijn hiervoor reeds besproken.

2) In de meeste gevallen is 't zoo niet onmogelijk, dan toch onpractisch de winst volkomen te verdeelen. De meeste statuten bevatten daarom eene bepaling in dien zin: „De winst wordt op veelvouden van duizenden gulden afgerond, het saldo op nieuwe rekening overgebracht.”

In andere gevallen wordt de winst geheel verdeeld. Ter vereenvoudiging van de administratie keert men van het den aandeelhouders toekomende deel slechts zooveel uit dat zij een ronde som per aandeel ontvangen.

Het saldo wordt geboekt op de rekening: „*Onverdeeld Dividendsaldo*” en is eene schuld der vennootschap.

derlijk belegd en het resultaat der belegging in vermeerdering (vermindering) van de reserve gebracht worden.

Zoowel het een als het ander is onjuist.

Veith zegt o. a.: „Von einer Anlegung des Reservefonds im eigentlichen Sinne kann nicht die Rede sein. Der „Reservefonds bildet keine juristisch abgeschlossene Vermögensmasse. In der Bilanz der offenen Handels- und der „einfachen Kommanditgesellschaft wird jeder in der Gesellschaft zurückgehaltene Gewinn, als das Kapital unmittelbar „vermehrend, ein integrierender Theil des Kapitalcontos; bei „dem Actienverein wird dieses mit Rücksicht auf die nothwendige (?) Stabilität des Grund (Gesammt?) kapitals in drei „Theile: „Aktienkapitalconto, Reservefonds, Gewinn- und „Verlustconto getheilt. Die verschiedenen Büchungsformen „können materielle Wirkungen aber in Hinsicht auf die von der „Buchungsform der Passiva völlig unabhängigen Activa nicht „zur Folge haben.” 1)

Aan duidelijkheid laten deze regels niets te wenschen over. Ze zullen echter degenen, welke belegging uit utiliteitsgronden vragen, niet ontmoedigen.

Bij verliezen, zeggen zij, doet zich de behoefte aan kasgeld gevoelen -- hoe die te bekomen, indien het reservefonds niet afzonderlijk belegd is?

Ik zou hen er op willen wijzen, dat niet om 't evenwicht tusschen de som der opeischbare schulden en de makkelijk te realiseeren waarden te bewaren, het reservefonds gesticht werd; dat trouwens door belegging in hypotheeken of gebouwen -- een zeer geliefde vorm -- dit doel het allerminst bereikt wordt. Ik beweer zelfs, dat dit door statuaire regeling van een betrekkelijk klein deel der activa bijna nimmer te verkrijgen is.

Daarvoor is méér noodig. Bovenal een bekwaam actief bestuur.

Slechts uit één oogpunt is afzonderlijke belegging aan te

1) Anders Immink o.c. „Mijns inziens ligt het in haren geest, dat de statuten steeds afzonderlijke belegde fondsen zouden voorschrijven.”

bevelen: n.l. om ook het onkundige publiek te doen gelooven, dat de reserve geen boekpost, maar werkelijk aanwezig is.

Omtrent de provenuën van het Belegd Reservefonds zegt Immink (o.c. pag. 106): „De renten komen, als het afzonderlijk belegd is, aan de vennootschap ten goede en worden „niet bij het reservefonds gevoegd: altijd natuurlijk uitgezonderd het geval, dat in de Statuten uitdrukkelijk bepaald is „dat de renten aan het fonds zelve zullen komen.”

Mij schijnen deze regels in logisch verband met de door Veith geconstateerde daadzaak, dat het zoogenaamd belegd Reservefonds geen juridisch afgesloten geheel vormt.

PROEFBALANS, BALANS EN WINSTREKENING

IN HET

DUBBEL-BOEKHOUDEN.

De Proefbalans.

§ 1. Inrichting.

Een der meest in het oog vallende eigenaardigheden van de gebruikelijke vormen der dubbele-boekhouding is het evenwicht. In de meeste vakwerken wordt er uitdrukkelijk op gewezen.

Zoo zegt Knapper ¹⁾: „Het dubbel-boekhouden draagt „dien naam, omdat elke post op twee verschillende rekeningen, „n.l. op die van den debiteur en tevens op die van den „crediteur geboekt wordt. Geen rekening wordt gedebiteerd, „of een andere wordt voor hetzelfde bedrag gecrediteerd.”

Brenkman ²⁾ noemde het evenwicht een der beginselen der dubbele-boekhouding.

Gérard van de Linde ³⁾ beweert zelfs:

„De beginselen der boekhouding zijn samengevat in het „algemeen bekende axioma „*Tegenover ieder debet staat een „credit*” en „*omgekeerd*”: „heeft men deze allerbelangrijkste „daadzaak eenmaal begrepen en toegepast op verschillende „posten, dan is al het overige zoo simpel als A. B. C.

„Het is inderdaad *de sluitsteen van het gebouw.*”

Of het evenwicht nu werkelijk een zóó belangrijk moment

1) Leerboek voor het Boekhouden. (3^e druk. Rinkes, Arnhem).

2) Nieuwe theorie van het dubbel boekhouden. (IJKema, den Haag).

3) Bookkeeping. (Effingham Wilson, London).

bevelen: n.l. om ook het onkundige publiek te doen gelooven, dat de reserve geen boekpost, maar werkelijk aanwezig is.

Omtrent de provenuën van het Belegd Reservefonds zegt Immink (o.c. pag. 106): „De renten komen, als het afzonderlijk belegd is, aan de vennootschap ten goede en worden „niet bij het reservefonds gevoegd: altijd natuurlijk uitgezonderd het geval, dat in de Statuten uitdrukkelijk bepaald is „dat de renten aan het fonds zelve zullen komen.”

Mij schijnen deze regels in logisch verband met de door Veith geconstateerde daadzaak, dat het zoogenaamd belegd Reservefonds geen juridisch afgesloten geheel vormt.

PROEFBALANS, BALANS EN WINSTREKENING

IN HET

DUBBEL-BOEKHOUDEN.

De Proefbalans.

§ 1. Inrichting.

Een der meest in het oog vallende eigenaardigheden van de gebruikelijke vormen der dubbele-boekhouding is het evenwicht. In de meeste vakwerken wordt er uitdrukkelijk op gewezen.

Zoo zegt Knapper 1): „Het dubbel-boekhouden draagt „dien naam, omdat elke post op twee verschillende rekeningen, „n.l. op die van den debiteur en tevens op die van den „crediteur geboekt wordt. Geen rekening wordt gedebiteerd, „of een andere wordt voor hetzelfde bedrag gecrediteerd.”

Brenkman 2) noemde het evenwicht een der beginselen der dubbele-boekhouding.

Gérard van de Linde 3) beweert zelfs:

„De beginselen der boekhouding zijn samengevat in het „algemeen bekende axioma „*Tegenover ieder debet staat een „credit*” en „*omgekeerd*”: „heeft men deze allerbelangrijkste „daadzaak eenmaal begrepen en toegepast op verschillende „posten, dan is al het overige zoo simpel als A. B. C.

„Het is inderdaad *de sluitsteen van het gebouw.*”

Of het evenwicht nu werkelijk een zóó belangrijk moment

1) Leerboek voor het Boekhouden. (3^e druk. Rinkes, Arnhem).

2) Nieuwe theorie van het dubbel boekhouden. (Ijkema, den Haag).

3) Bookkeeping. (Effingham Wilson, London).

in de leer der boekhouding is — deze vraag blijve hier onbesproken 1). 't Zij genoeg te constateeren, dat in het journaal der Italiaansche methode, post voor post, het debet gelijk is aan het credit.

Een direct gevolg hiervan is, dat de eindtellingen van het journaal in debet en credit gelijk zijn, omdat „*gelijke bij gelijke gedaan, de sommen gelijk zijn.*” (A. de Graaf, Instructie).

Evenzoo zal de som der bedragen in het debet van het grootboek gelijk zijn aan het totaal der in het credit geboekte getallen, omdat alle posten uit het journaal in het grootboek worden overgeboekt, zoodat: *debet van het grootboek* = debet van het journaal = credit van het journaal = *credit van het grootboek*.

Worden dus bij het overbrengen der posten geen fouten gemaakt, dan zullen de eindtellingen van de beide zijden overeenstemmen.

Omgekeerd zal de overeenstemming dezer tellingen eenigen waarborg geven voor de juistheid der cijfers in het grootboek.

Deze zelfcontrôle, ongetwijfeld een der belangrijkste voordeelen van het mechanismus der dubbele-boekhouding, is belichaamd in de zoogenaamde *proefbalans*: dat is de staat, waarop de tellingen van de bedragen, die in het debet en in het credit van elke rekening voorkomen, worden vermeld.

Gewoonlijk is deze staat in 6 kolommen verdeeld, nl.:

10. voor de folio's van de rekeningen in het grootboek;
20. „ „ namen der rekeningen (de hoofden van rekening);
30. „ „ som der debetposten van iedere rekening;
40. „ „ „ „ creditposten van „ „
50. „ „ debetsaldi;
60. „ „ creditsaldi.

Zijn de tellingen en de saldi alle ingevuld, dan worden de laatste vier kolommen opgeteld.

1) Men raadplege: B. Boon, „Schetsen over Koopmans boekhouding” (Leiden. S. C. van Doesburgh).

Nabetrachting.

„Quoi que l'on fasse, les bilans seront toujours très arbitraires,” zegt Courcelle Seneuil.

Geen vakman zal deze woorden weerspreken.

Den werkelijken toestand zal de balans bijna nimmer aangeven; en toen op het Congrès des Comptables français een der sprekers zeide „dat de balans de waarheid, niets dan de „waarheid moest weergeven,” gaf hij een ideaal aan, dat met alle andere idealen het onbereikbare gemeen heeft.

Dit moet ons evenwel niet beletten naar volmaking te streven — het bereikbare te eischen.

Voor al echter moet de juistheid van de balansen der naamlooze vennootschappen zooveel mogelijk gewaarborgd zijn.

Het nieuwe ontwerp op de vennootschappen bevat menige bepaling, welke daarop gunstig zal werken 1).

Gewenscht is het zeker, dat de acte van oprichting ook voorschriften omtrent de winstverdeeling, het reservefonds e.q. de belegging, en de oprichtersaandeelen moet bevatten; dat geen uitkeering van dividend mag plaats hebben dan na goedkeuring der balans door een daartoe bekwaam contrôleur (accountant).

Moge geene vooroordeelen de invoering van een beslist noodzakelijke maatregel in den weg staan.

Eene instelling, welke in Engeland en Amerika burgerrecht verkreeg, ja onmisbaar geacht wordt, kan ook hier te lande niet dan gunstig werken.

1) Waarom in dat ontwerp de Kon. goedkeuring niet meer wordt verlangd, is mij niet recht duidelijk. De waarborg, welke zij geeft moge gering zijn, geheel denkbeeldig is zij niet, en ons oud-hollandsch spreekwoord zegt: „Beter een half ei, dan een ledige dop.”

TABEL I (rente à 4 $\frac{0}{10}$). ¹⁾

Jaren.	Waarde van f 1.— na van 1 jaar op samen- gestelden interest te hebben uitgestaan.	Contante waarde van f 1.— betaalbaar na verloop van een bepaald aantal jaren.	Waarde eener jaar- lijksche storting van f 1.— na verloop van een bepaald aantal jaren.	Contante waarde eener jaarrente van f 1.— gedurende een bepaald aantal jaren te ontvangen.
1	1 04	0 9615 3846	1 04	0 9615 3846
2	1 0816	0 9245 5621	2 1216	1 8860 4967
3	1 1248 64	0 8889 9636	3 2464 64	2 7750 9103
4	1 1698 5856	0 8548 0419	4 4163 2256	3 6298 9522
5	1 2166 5290	0 8219 2711	5 6329 7546	4 4518 2233
6	1 2653 1902	0 7903 1453	6 8982 9448	5 2421 3686
7	1 3159 3178	0 7599 1781	8 2142 2626	6 0020 5467
8	1 3685 6905	0 7306 9021	9 5827 9531	6 7327 4488
9	1 4233 1181	0 7025 8674	11 0061 0712	7 4353 3161
10	1 4802 4428	0 6755 6417	12 4863 5141	8 1108 9578
11	1 5394 5406	0 6495 8093	14 0258 0546	8 7604 7671
12	1 6010 3222	0 6245 9705	15 6268 3768	9 3850 7376
13	1 6650 7351	0 6005 7409	17 2919 1119	9 9856 4785
14	1 7316 7645	0 5774 7508	19 0235 8764	10 5631 2293
15	1 8009 4351	0 5552 6450	20 8245 3114	11 1183 8743
16	1 8729 8125	0 5339 0818	22 6975 1239	11 6522 9561
17	1 9479 0050	0 5133 7325	24 6454 1288	12 1656 6885
18	2 0258 1652	0 4936 2812	26 6712 2940	12 6592 9697
19	2 1068 4918	0 4746 4242	28 7780 7858	13 1339 3940
20	2 1911 2314	0 4563 8695	30 9692 0172	13 5903 2634
21	2 2787 6807	0 4388 3360	33 2479 6979	14 0291 5995
22	2 3699 1879	0 4219 5539	35 6178 8858	14 4511 1533
23	2 4647 1554	0 4057 2633	38 0826 0412	14 8568 4167
24	2 5633 0416	0 3901 2147	40 6459 0829	15 2469 6314
25	2 6658 3633	0 3751 1680	43 3117 4462	15 6220 7994
26	2 7724 6978	0 3606 8923	46 0842 1440	15 9827 6918
27	2 8833 6858	0 3468 1657	48 9675 8298	16 3295 8575
28	2 9987 0332	0 3334 7747	51 9662 8630	16 6630 6322
29	3 1186 5145	0 3206 5141	55 0849 3775	16 9837 1463
30	3 2433 9751	0 3083 1867	58 3283 3526	17 2920 3330
31	3 3731 3341	0 2964 6026	61 7014 6867	17 5884 9356
32	3 5080 5875	0 2850 5794	65 2095 2742	17 8735 5150
33	3 6483 8110	0 2740 9417	68 8579 0851	18 1476 4567
34	3 7943 1634	0 2635 5209	72 6522 2486	18 4111 9776
35	3 9460 8899	0 2534 1547	76 5983 1385	18 6646 1323
36	4 1039 3255	0 2436 6872	80 7022 4640	18 9082 8195
37	4 2680 8986	0 2342 9685	84 9703 3626	19 1425 7880
38	4 4388 1345	0 2252 8543	89 4091 4971	19 3678 6423
39	4 6163 6599	0 2166 2061	94 0255 1570	19 5844 8484
40	4 8010 2063	0 2082 3904	98 8265 3633	19 7927 7388
41	4 9930 6145	0 2002 7793	103 8195 9778	19 9930 5181
42	5 1927 8391	0 1925 7493	109 0123 8169	20 1856 2674
43	5 4004 9527	0 1851 6820	114 4128 7696	20 3707 9494
44	5 6165 1508	0 1780 4635	120 0293 9204	20 5488 4129
45	5 8411 7568	0 1711 9841	125 8705 6772	20 7200 3970
46	6 0748 2271	0 1646 1386	131 9453 9043	20 8846 5356
47	6 3178 1562	0 1582 8256	138 2632 0605	21 0429 3612
48	6 5705 2824	0 1521 9476	144 8337 3429	21 1951 3088
49	6 8333 4937	0 1463 4112	151 6670 8366	21 3414 7200
50	7 1066 8335	0 1407 1262	158 7737 6701	21 4821 8462

1) Voor andere rentestanden vindt men o. a. in Knapper's Leerboek van het Handels-rekenen (pag. 175—185) tafels.

TABEL II.

Leeftijd.	1 + Xa. Contante waarde eener bij het begin van elk jaar betaalbare lijfrente ad f1.—.	P.a. Contante waarde van f100.— kapitaal uittekeeren bij overlijden.	p.a. Netto jaarpremie voor f 100.— kapitaal uittekeeren bij overlijden.
20	19 4504	25 1908	1 2951
21	19 3293	25 6565	1 3273
22	19 2042	26 1378	1 3611
23	19 0747	26 6358	1 3964
24	18 9410	27 1502	1 4334
25	18 8027	27 6817	1 4722
26	18 6598	28 2314	1 5129
27	18 5122	28 7991	1 5557
28	18 3597	29 3857	1 6006
29	18 2022	29 9913	1 6477
30	18 0396	30 6169	1 6972
31	17 8718	31 2625	1 7493
32	17 6985	31 9290	1 8041
33	17 5196	32 6168	1 8617
34	17 3350	33 3268	1 9225
35	17 1444	34 0601	1 9867
36	16 9475	34 8171	2 0544
37	16 7443	35 5989	2 1260
38	16 5342	36 4069	2 2019
39	16 3172	37 2418	2 2824
40	16 0929	38 1042	2 3678
41	15 8610	38 9961	2 4586
42	15 6212	39 9184	2 5554
43	15 3736	40 8709	2 6585
44	15 1186	41 8515	2 7682
45	14 8571	42 8572	2 8846
46	14 5896	43 8863	3 0081
47	14 3170	44 9347	3 1386
48	14 0394	46 0023	3 2767
49	13 7572	47 0878	3 4228
50	13 4703	48 1910	3 5776
51	13 1792	49 3108	3 7416
52	12 8841	50 4458	3 9154
53	12 5853	51 5949	4 0996
54	12 2832	52 7567	4 2950
55	11 9779	53 9312	4 5026
56	11 6698	55 1161	4 7230
57	11 3593	56 3104	4 9572
58	11 0463	57 5142	5 2067
59	10 7313	58 7258	5 4724
60	10 4147	59 9433	5 7556
61	10 0976	61 1629	6 0571
62	9 7805	62 3826	6 3783
63	9 4641	63 5995	6 7201
64	9 1489	64 8120	7 0842
65	8 8355	66 0174	7 4718
66	8 5248	67 2125	7 8844
67	8 2170	68 3962	8 3238
68	7 9130	69 5655	8 7913
69	7 6130	70 7192	9 2893
70	7 3172	71 8569	9 8203
71	7 0261	72 9765	10 3865
72	6 7400	74 0768	10 9906
73	6 4593	75 1566	11 6354
74	6 1840	76 2154	12 3246
75	5 9146	77 2514	13 0611

Balance van desen boeck is schuldich aen dese naervolgende sommen beuonden by slot van Rekeninghe omme welcke te sluyten zijn Crediteurs ghemaect in desen Boeck A ende voorts ghedragen Debiteurs in den nieuwen Boeck B. omme desen te sluyten.

A ^o . 96 den						A ^o . 9
	lesten December aen huys den gulden Hooren ghenaeamt	10	1	2106	—	
	voorschreuen aen Hooftpenningen van Renten 75 gulden t'siaers te lossen den penning 16, duer Jacob Gerrijtsz.	10	1	1200	—	
	voorschreuen aen Tonnenmeel lasten 5, ton 6	10	1	171	17	
	voorschreuen aen Assche lasten 24, ton 6	10	1	1053	10	
	voorschreuen aen Rogghe lasten 6	12	1	294	—	
	voorschreuen aen Fluweel stucken 2 ellen 48	12	1	240	—	
	voorschreuen aen Linnewant stucken 20 el 804	12	1	423	—	
	voorschreuen aen Armezynen stucken 4 ellen 80	14	1	320	—	
	voorschreuen aen Cornelis pietersz.	14	1	800	17	
	voorschreuen aen Coppen claesz.	16	1	750	—	
	voorschreuen aen Goosen gerrijtsz verschijnt op Paeschen van weghen Hans kemerling	16	1	400	—	
	voorschreuen aen Hans groen	20	3	360	—	
	voorschreuen aen Hans cardinal	20	3	335	4	
	voorschreuen aen Carseyen stucken 8 ellen 244	24	3	745	10	
	voorschreuen aen Scheepspart ghenaeamt den Rotgans $\frac{1}{4}$	26	3	420	—	
	voorschreuen aen Schip de Fortuna ghenaeamt	26	3	1000	—	
	voorschreuen aen Safferaen balen 3 lib. 241	26	3	1159	16	
	voorschreuen aen Cassa	34	3	10092	1	8
	voorschreuen aen Wijn-seck, voor booten 10	36	3	720	—	
	voorschreuen aen Bastart, voor pijpen 12	36	3	936	—	
	voorschreuen aen Suycker, voor kisten 19	36	3	1368	—	
	voorschreuen aen Silverwerck, voor een Hantbecken ende Cop weghende t'samen marck 12, loot 6	40	3	198	—	

Somma gulden 25093.16.

Balance van desen boeck moet hebben van dese naervolgende sommen beuonden by slot van Rekeninghe, omme welcke te sluyten zijn Debiteurs ghemaect in desen Boeck A ende voorts ghedraghen Crediteurs in den nieuwen Boeck B omme desen te sluyten.

A°. 96 den	lesten December van Oolof tonisz	5	6	640	2	12
	voorschreuen van Hooftpenninghen van Renten 6 gulden erfelijcx den penning 24 op mijn huys den gulden Hooren, den heffer is Goosen cool	9	2	144	—	—
	voorschreuen van Hooftpenninghen van Renten 50 gulden t'siaers te lossen den penning 16, den heffer is harpert Remmen	9	2	800	—	—
	voorschreuen van Willem mor verschijnt den 20 ^{en} January Anno 97	13	6	623	—	—
	voorschreuen van Hans pellicooren	21	6	473	5	—
	voorschreuen van Hans kemerling	33	6	127	11	9
	voorschreuen van Hans kemerling voor rekeninge des tijts, dat hem noch rest van Goosen Gerrijtsz. verschijnt op Paesschen	37	6	400	—	—
	voorschreuen van Pieter claes	37	6	332	—	—
	voorschreuen van Cappital	3	6	21553	16	11

Debet.

BALANS(C

Geld	f	4325	18	Boek
Koopwaren	-	64985	75	Div
Meubilair	-	1155	—	L.
Vorderingen.				Wiss
Aandeelhouders te storten	f	25000	—	Te
Solvente	-	27642	02	4½
Dubieuze	-	3999	53	Cou
Failliete boedel Hesterveld	-	3518	87	
Oninbare	f	512.22		Over
			- 60160	Pro
Papier van Waarde.				Te
Wissels en promessen in eigen geld	f	20000	—	Afsc
Id. „ in vreemd geld	-	8364	12	Op
			- 28364	”
Belegd Reservefonds.				”
5 à f 1000.— Ned.-Ind. Handelsbank.			- 5020	”
Gebouwen.				Opri
Pakhuis „de Morgenzon”	f	16000	—	Zuiv
Grond naast id.	-	3000	—	Aa
Gebouw „Liberia en Mocka”	-	45000	—	Res
			- 64000	W
Machineryën, etc.			- 5680	
Toekomstige interessen.				
Prolongatie-rente	f	53	18	
Disconto o/Schulden . . . f 32.80 + f 150.61	-	183	41	
			- 236	59
Te amortiseeren verliezen.				
Oprichtingskosten	f	876	—	
Dienst der leening.	-	1606	20	
			- 2482	20
Aandeelen in Portefeuille			- 30000	—
	f	266409	26	

S(Contrôle). *)

Credit.

18	Boekschulden.			
75	Diverse Crediteuren	f	12556	66
—	L. Schmolle Havre M/R.	-	1681	84
	Wissel- en Oblig. verplichtingen.			
	Te betalen wissels	-	22750	—
	4½ % Obligatie-leening	-	80000	—
	Courons	-	1890	—
	Overige verplichtingen.			
42	Proces met Ducert, Havre	-	533	05
	Te betalen intrest	-	140	08
	Afschrijvingen.			
12	Op gebouwen	f	1380	—
—	„ machineriën	-	406	40
	„ meubilaire	-	87	—
	„ vorderingen	-	3200	93
			-	5074 33
	Oprichtersaandeelen (<i>pro memoria</i>)		—	—
	Zuiver vermogen.			
	Aandeelen-kapitaal	f	12500	—
	Reservefonds	-	6000	—
			-	131000 —
	Winst		-	10783 30
59				
20				
26				
			f	266409 26

Debet.

WINSRE

Verliezen.

Bureaunkosten	f 6860	Wins
Magazijn	- 2085	Koffi
Koffiebranderij.	- 1862	Huu
Algemeene onkosten.	- 3218	Schn
Intrest.	- 3885	

Afschrijvingen.

$\frac{1}{5}$ van de oprichtingskosten	f 292 —	
$\frac{1}{5}$ van de dienst der leening.	- 535 40	
Op gebouwen	- 690 —	
„ machineriën	- 203 20	
„ meubilair	- 43 50	
„ vorderingen (f 3200 93—f 1400.13) *) . . .	- 1800 80	
	- 3564	

Buitengewone schade.

Proces Ducert	- 102	
Winstsaldo	- 11521	

f 33100

*) Afschrijving van A^o. P_o.

BEKENING.

Credit.

Winsten.

860	Koffie	f 30099 70
085	Huur gebouw „Liberia en Moeka”	- 3000 —
862	Schmolle M/R.	- 0 70
218		
885		
564		
102		
521		
100		f 33100 40

Voorgestelde winstverdeeling.

Saldo winst.	f 11.521.25	
Te reserveeren voor waardevermindering		
koffievoorraad	- 1.885.53	
Rest	f 9.635.72	
Volgens § 18 der statuten te verdeelen als volgt:		
Aandeelhouders 4 % over f 70.000	- 2.800.—	
	f 6.835.72	
Afronden		f 6.800.— waarvan
Aandeelhouders . . . 50 % . . .	f 3.400.—	
Reservefonds 20 % . . .	- 1.360.—	
Oprichtersaandeelen 5 % . . .	- 340.—	
Commissarissen . . . 5 % . . .	- 340.—	
Directie 10 % . . .	- 680.—	
Personeel 10 % . . .	- 680.—	
	f 6.800.—	

Dividendberekening.

Te verdeelen f 2.800.— + f 3.400.— = f 6.200.—
over 70 aandelen = f 88.— per aandeel.
Onverdeeld saldo f 40.—.

Oprichtersaandeelen.

Te verdeelen f 340.— over 25 aandelen = f 13.60 per aandeel.

Uittreksel van de nota van toelichting.

In het einde der maand December daalde de prijzen der Javakoffie door gunstige oogstberichten aanmerkelijk. Sedert zijn de prijzen niet merkbaar verbeterd. Wij hebben daarom gemeend niet de geheele winst ter verdeling te mogen aanwijzen.

Na het gereed komen der nieuwe kaden is de prijs van de daaraan gelegen gronden belangrijk gestegen. Reeds bood men f 3000.— voor het nog onbebouwde terrein naast het pakhuis „de Morgenzon” (zie Contrôle-balans). Van dit bod is geen gebruik gemaakt, omdat naar alle waarschijnlijkheid nog in dit jaar besloten zal moeten worden tot aanbouw van een 2e pakhuis, waarvoor wij meenden de grond te moeten reserveeren.

Deze waardevermeerdering hebben wij, omdat ze niet gerealiseerd werd, niet in de winstrekening opgenomen.

Wij stellen echter voor de waarde dezer grond ook in de gewone balans op f 3000.— te brengen, en de waardevermeerdering in het passief onder het hoofd „niet gerealiseerde waardevermeerderingen” te boeken.

Naamlooze Vennootschap: Maatschappij tot Expl. van de Stoom-Koffiebranderij „LIBERIA en MOCKA”.

1893. SPECIMEN-INVENTARIS.

N A A M.		HOEVEELHEID.	KOSTENDE PRIJS.	MARKT- PRIJS.	C A L C U L A T I E N.	
Geld.		<i>f</i> 4325.18				
Koopwaren.						
Java-koffie (ordinair)					M.S.	
M.S.	7/24 . . .	18 balen 1016 — 1092	<i>f</i> 0.55	} <i>f</i> 0.53	1092 à <i>f</i> 0.55 = <i>f</i> 1201.20	
K.E.	12/51 . . .	40 id. 2488 — 2428	- 0.56		af $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$ = - 6.01	<i>f</i> 1195.19
A.A.	14/25 . . .	12 id. 743 — 725	- 0.58		2428 à <i>f</i> 0.56 = <i>f</i> 2719.36	
R.L.	18/62 . . .	45 id. 2808 $\frac{1}{2}$ — 2741	- 0.57 $\frac{5}{10}$		af $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$ = - 13.60	- 2705.76
Id (goed ordinar) . . .		etc. *)			725 à <i>f</i> 0.58 = <i>f</i> 841.—	
					af $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$ = - 4.20	- 836.80
					2741 à <i>f</i> 0.57 $\frac{5}{10}$ = <i>f</i> 3152.15	
					af $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$ = - 15.76	- 3136.39
					Kostende prijs overige goederen	
						- 58997.14
					<i>f</i> 66871.28	
					6986 à <i>f</i> 0.53 = <i>f</i> 7405.16	
					af $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$ = - 37.03	<i>f</i> 7367.13
					Marktwaaarde overige goederen	
						- 57618.62
					<i>f</i> 64985.75	

Kantor.

M a g a z i n.
etc. *)

Deposito Disc. Maat^d.
 Ederveen & Co., Zwolle
 Theo Schurver, Amsterdam
 Blijdesteijn & Co., Utrecht
 Wijnalda, Groningen
 Heekmann, Arnhem
 Aandeelh. te storten
 Overige solvente vorderingen)

Betaling uitgesteld *)	
Zeer dubieus *)	
Fail. boedel „Hesterveld”.	
Oninbaar *).	

Promessen wissels in eigen geld*)

Belegd Reservefonds.
5 à f 1000.— 5 % Obligatiën

Pakhuis „de Morgenzon” . . .
Grond naast id. . .
Gebouw „Liberia en Mocka” . .

Stoommachine van Figée . . .
Koffiebranders, etc. . . .

Koch & Suermondt
Diversen *)
L. Schmölle Havre M/R

Proces m/Ducert Havre . . .

Kramers & Co.
Roelands & Zoon.

Oprichtersaandeelen
Aandeelenkapitaal
Waarvan in portefeuille

Debet.

BALANS (Gewone).

Geld.			f 4325	18		Boekschulden.
Koopwaren.			- 66871	28		Diverse Crediteuren
Meubilair			- 1155	—		L. Schmolle Havre M/R
Vorderingen.						Wissel- en Oblig. verplichtingen
Aandeelhouders nog te storten.	f 25000	—				Te betalen wissels
Solvente.	- 27642	02				4½ 0/0 Obligatieleening
Dubieus	- 3999	53				Coupons
Faill. boedel Hesterveld	- 3518	87				Overige verplichtingen.
Oninbare f 512.22			- 60160	42		Proces met Ducert Havre
Papier van Waarde.						Te betalen intrest
Wissels en prom. in eigen geld	f 20000	—				Afschrijvingen.
Id. id. in vreemd geld *)	- 8364	12	- 28364	12		Op gebouwen.
Belegd Reservefonds.						„ machineriën.
5 à f 1000.— Ned. Ind. Handelsbank			- 5012	50		„ meubilair.
Gebouwen.						„ vorderingen
Pakhuis: „de Morgenzon”	f 16000	—				Oprichtersaandeelen (pro memoria)
Gebouw: „Liberia en Mocka”	- 45000	—				Zuiver vermogen.
Grond naast Pakhuis „de Morgenzon”	- 2000	—	- 63000	—		Aandeelen-kapitaal.
Machineriën, etc.			- 5680	—		Reservefonds
Toekomstige interessen.						Winst.
Prolongatierente	f 53	18				
Disconto 0/Schulden f 32.80 + f 150.61	- 183	41	- 236	59		
Te amortiseeren verliezen.						
Oprichtingskosten §) f 10.60	f 876	—	- 2482	20		
Dienst der leening	- 1606	20	- 30000	—		
Aandeelen in Portefeuille			f 267287	29		

*) De winst op deze rekening is op de intrest-rekening overgebracht.

§) Volgens de statuten zijn de kosten van oprichting en het verlies van de uitgifte der leening in 5 jaar te amortiseeren.

Credit.

			<i>f</i> 12556	66
			- 1681	84
			- 22750	—
			- 80000	—
			- 1890	—
			- 533	05
			- 280	16
		<i>f</i> 1380	—	
		- 406	40	
		- 87	—	
		- 3200	93	
			- 5074	33
			—	—
		<i>f</i> 125000	—	
		- 6000	—	
			- 131000	—
			- 11521	25
			<i>f</i> 267287	29

II.

PROEFBALANS,

alans en Winstrekening

IN HET

DUBBEL-BOEKHOUDEN.

Hoofden	1	HOOFDEN VAN REKENING.	TELLINGEN. ')		S A L D I.	
			DEBENT.	CREDUNT.	DEBENT.	CREDUNT.
			3	4	5	6
		2				
1		Kas	f 128547 99	f 124324 01	f 4223 98	
2		Goederen	- 93491 14	- 84840 43	- 8650 71	
3		Vaste goederen	- 15000 —	- 6500 —	- 8500 —	
4		Effecten	- 12313 45	- 2719 83	- 9593 62	
5		Te betalen wissels	- 4345 12	- 6715 62		f 2370 50
6		Debiteuren	- 78704 52	- 55261 98	- 23442 54	
7		Crediteuren	- 53513 14	- 98615 25		- 45102 11
8		Onkosten	- 4598 37	- 2801 47	- 1796 90	
9		Intrest	- 3118 39	- 2785 20	- 333 19	
10		Kapitaal	- 1000 —	- 20000 —		- 19000 —
11		Te innen wissels.	- 21500 —	- 16650 —	- 4850 —	
12		Particuliere rekening	- 1250 —	- 155 —	- 1095 —	
13		Scheepsaandeelen	- 8200 —	- 3455 22	- 4744 78	
14		Blasius M/R.	- 717 13	- 245 —	- 472 13	
15		Nanterre Z/R.	- 6587 11	- 7817 35		- 1230 24
			f 432886 36	f 432886 36	f 67702 85	f 67702 85

) In duitsche leerboeken geeft men deze kolommen den eigenaardigen naam „Verkehrsbilanz“.

De reden van de onderlinge gelijkheid der tellingen van kolom 3 en 4 werd hiervoor aangegeven.

Dat ook de som der debetsaldi (kolom 5) gelijk moet zijn aan het totaal der creditsaldi (kolom 6), verklaart men als volgt:

Het saldo eener rekening wordt verkregen door van beide zijden evenveel af te trekken, namelijk zooveel, dat men aan een der zijden 0 tot rest bekomt.

VOORBEELD:

<i>Kas:</i>	Deb. f 128547.99	Cred. f 124324.01
	trek af „ - 124324.01	= „ - 124324.01
	Saldo Deb. f 4223.98	0

Telkens wordt dus van het totaal der debetposten (kolom 3) evenveel afgetrokken als van de som der creditposten (kolom 4) en *gelijke van gelijke afgetogen de Resten zijn gelijk.* (A. de Graaf).

§ 2. Contrôle door de Proefbalans.

Fouten in het grootboek ontstaan:

10. door verwisseling van cijfers;
20. door verschuiving van een cijfergroep;
30. door het uitlaten of dubbel boeken van posten;
40. door een post op de verkeerde zijde eener rekening te plaatsen;
50. door voor eenig bedrag eene andere rekening te belasten of te ontlasten, dan in het journaal is aangegeven;
60. door fouten en uitlatingen in journaal of memoriaal.

Afgezien van het hoogst zeldzame geval, dat 2 of meer fouten tegen elkander opwegen, wordt door de 4 eerstgenoemde fouten het evenwicht verstoord en zal de proefbalans dus niet stemmen.

De fouten onder 5 en 6 aangegeven verstoren het evenwicht evenwel niet, en het blijkt hieruit dus reeds afdoend, dat het overeenkomen der debet- en credittellingen van de

proefbalans geen voldoende bewijs voor de juistheid der boekingen oplevert. Reeds Jones (1795) zeide:

„Hoe kan men er toekomen te beweren, dat uit de gelijkheid der debet- en creditsommen van het grootboek blijkt, dat de overboeking uit het journaal juist is. Wanneer 2 „goudstukken even zwaar zijn, bewijst dat dan, dat zij vol- „wichtig zijn? Het is niet genoeg, dat de som van alle „debetposten in het grootboek gelijk is aan de som van alle „creditposten, maar deze totalen moeten ook overeenstemmen „met de telling van het journaal.”

Door de vergelijking met het journaal wordt de contrôle bovendien vereenvoudigd, want zijn de debet- en credittelingen verschillend, dan wijst een vergelijk met het journaal aan, op welke zijde van het grootboek waarschijnlijk de fout voorkomt. Is bijv. de debettelling der proefbalans gelijk aan het eindcijfer van het journaal, dan mag aangenomen worden, dat een fout gemaakt is bij het overbrengen der creditposten.

Tot opsporing van die fouten kende men vroeger slechts een enkel middel: *pointeeren* of *collationceeren*, een even tijdroovend als ontmoedigend werk.

Dank zij de aandacht o. a. in Knapper's meergenoemd Leerboek aan dit detail gewijd, is ook hierin, althans hier te lande, meer methode merkbaar.

Een fout ontstaan door eene omzetting van cijfers of verschuiving van een cijfergroep kenmerkt zich daardoor, dat het verschil tusschen de ware en de verkregen uitkomst door 9 deelbaar is.

Werden 2 opeenvolgende cijfers verwisseld, bijv. 27 en 72, dan is de fout het negenvoud van het aantal eenheden, welke de verwisselde cijfers verschillen. 1)

Werden van 3 opeenvolgende cijfers de beide uiterste ver-

1) Zij 't aantal eenheden b , dat der tientallen a , dan schrijft men door verwisseling van b en a in plaats van $10a + b$, $10b + a$, wat een verschil van $9a - 9b$ of $9(a - b)$ geeft.

wisseld, men schreef bijv. 735 voor 537, dan zal eene deeling van de fout door 99 aanwijzen, hoeveel eenheden de verwisselde cijfers verschillen, en ook hun rangwaarde (tientallen, honderdtallen, enz.) ¹⁾

Door verschuiving van een cijfergroep een plaats naar links (rechts) wordt de waarde er van 10 maal vergroot (verkleind). De fout is dan gelijk aan negenmaal het getal.

Werd het getal 2 plaatsen verschoven, dan wordt het daar door 10^2 of 100maal vergroot of verkleind.

Geeft bijv. een proefbalans voor het totaal der creditposten aan 433614.22 in stede van 431634.22, dan kan die fout ontstaan zijn, doordat men bij het overbrengen van een der posten 2000 in plaats van 20 boekte. ²⁾

Werd een post uitgelaten of dubbel geboekt, dan is het verschil tusschen de uitkomst der optelling van de proefbalans en de som, die bij optelling van het journaal verkregen is, gelijk aan de grootte van die post.

Is een bedrag in het debet in plaats van in het credit geboekt, of omgekeerd, dan is de fout gelijk aan het dubbele van de onjuist geboekte post, die daarna in het journaal spoedig is gevonden.

Indien bij het overboeken evenwel meer dan één fout werd gemaakt, dan kunnen deze hulpmiddelen geen diensten bewijzen, en besluit men er gewoonlijk toe om de posten van het journaal met die van het grootboek te vergelijken (*pointeeren*).

M. i. verdient het evenwel aanbeveling om eerst de saldi

1) Zij het getal $= 100a + 10b + c$, dan verkrijgt men door de omzetting

$$\begin{array}{r} a + 10b + 100c \\ \text{verschil} \quad 99a \qquad \qquad - 99c = 99(a-c). \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2) \quad f \quad 433614.22 \\ \quad \quad - 431634.22 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} f \quad 1980.- \\ \hline \end{array} = 20$$

te trekken, en deze zooveel mogelijk te vergelijken met andere comptabele instrumenten.

Men vergelijkte bijvoorbeeld:

de *kasrekening* met kasboek en kassaldo,
de *rekeningen over vordering en schuld* met de tellingen
van het rekening-courantboek,
die over *te innen wissels* met wisselboek en wisselpor-
tefeuille 1).

Ik geef dit advies te eerder, waar mij bij ervaring bleek, dat er meermalen de lang vergeefs gezochte fout door werd gevonden. Bovendien verricht men geen dubbel werk, omdat ook wanneer de proefbalans stemt, dit vergelijk *moet* plaats hebben 2), omdat het vrijwel het eenige middel is om de onder 5 en 6 genoemde fouten te ontdekken.

Hoe noodzakelijk deze contrôle kan zijn met het oog op de winstverdeeling, blijkt uit het volgende feit:

Bij eene vennootschap werd een post van *f 2600.—*, welke in het debet der intrestrekening thuis hoorde, door eene vergissing van den boekhouder in het debet der rekening „*Beleening en Prolongatie*” gebracht.

Deze fout werd niet bemerkt en daardoor werd het credit-saldo der winstrekening *f 13900.—*, hoewel in werkelijkheid de winst slechts *f 11300.—* bedroeg.

Dit had tengevolge, dat aan houders van actions de jouissance eene uitkeering van *f 8.—* per aandeel werd gegeven, hoewel deze slechts *f 1.25* had moeten bedragen.

Eerst geruimen tijd daarna, te laat voor herstel, werd de fout ontdekt.

Steeds houde men voor oogen, dat uit de overeenstemming van *de sommen der debet- en credittellingen van de proefbalans*

1) Splitsing dezer rekening in: „*Wissels in Eigen geld*” en „*Wissels in Vreemd geld*” verdient ook hiervoor aanbeveling. De hollandsche wissels boeke men à pari.

2) Zie C. J. Theunisse „Proeve van administratieve contrôle, pag. 20 en 21.”

onderling en met de eindtelling van het journaal alleen de arithmetische en niet de innerlijke juistheid der boekingen blijkt. (Dr. J. Schrott).

De Balans en de Winstrekening.

§ 1. Theoriën.

De verschillende theoriën der boekhouding laten zich met het oog op de verklaring der rekeningen tot 2 hoofdgroepen terugbrengen, nl.:

de personalistische — en de materialistische.

In het bijzonder komt bij de verklaring van winstrekening en balans het verschil tusschen beide theoriën goed uit.

Hieronder volgt eene beknopte verklaring van beide rekeningen in personalistischen, — en tevens eene in materialistischen geest. Ieder beslisse voor zich wat *Wahrheit*, wat *Dichtung* is. ¹⁾

§ 2. Personalistische verklaring.

Het dubbel-boekhouden berust op 2 principen, nl.,

1°. dat eigendom en beheer steeds van elkander onderscheiden zijn ;

2°. dat tegenover iederen ontvanger (nemer) een gever staat.

Hierbij sluit zich aan de aloude regel:

„Wie wat ontvangt wordt debet, wie wat uitgeeft wordt credit.”

Alleen personen kunnen uitgeven en ontvangen, en daarom denkt men zich personen, die met de bewaring der stoffelijke deelen van het vermogen zijn belast. (*Agenten*)

De finantiële verhouding tusschen 2 of meer personen blijkt uit eene staat, die rekening genoemd wordt.

1) Vergis ik mij niet al te zeer, dan erkent op 't oogenblik de nederheid der deskundigen, dat de materialistische theorie strenger en wetenschappelijker is, al gebruikt men uit paedagogische redenen nog bijna algemeen de personificatie der rekeningen.

Op de kapitaalrekening boekt de beheerder (*Koopman*), wat de eigenaar (*Geldschiet*) gaf en terugkreeg.

Is het rekeningjaar afgelopen, dan laat de eigenaar den beheerder alle bezittingen overgeven ¹⁾ aan zijne opvolgster „de balans”, die ook alle schulden zal betalen.

Zoo stort de kassier het kassaldo, en geeft de magazijnmeester, wat er nog aan goederen is, aan de balans, en men boekt:

de Kassier geeft	—	<i>Kas</i> credit,
de Magazijnmeester geeft	—	<i>Goederen</i> credit,
de Balans ontvangt	—	<i>Balans</i> debet.

Dat de balans nu ook de schulden zal betalen geeft aanleiding tot den journaalpost:

Crediteuren aan *Balans*, want de crediteuren zullen het bedrag hunner vorderingen van de balans ontvangen.

Ten slotte zal de balans, die als vertegenwoordigster van den eigenaar optrad ²⁾, wat zij den beheerder nog schuldig bleef voor diens rekening aan den eigenaar uitkeeren. De eigenaar, die ontvangt, is daarvoor te debiteeren, terwijl de balans, omdat zij uitgeeft, gecrediteerd moet worden.

Nadat deze posten op de rekeningen zijn overgebracht, zullen vele sluiten, de andere echter of een debet- of een creditsaldo aanwijken.

Een creditsaldo wijst dan een winst aan (de beheerder van de op de rekening geboekte waarde gaf meer, dan hij ontving), een debetsaldo verlies. Deze saldi moeten naar de kapitaalrekening, of de haar vervangende winstrekening, worden overgebracht, omdat met het oog op de winst alle rekeningen hulp-rekeningen van de kapitaalrekeningen zijn. De laatste, of de

1) Niet wat er moest zijn, maar wat er is, want alleen dat kan gegeven worden.

2) Daarom noemt men de balansrekening eene *hulp rekening* van het kapitaal.

haar vervangende *winstrekening* wordt dus *debet* voor de *verliezen* en *credit* voor den *winsten*. 1)

§ 3. Materialistische verklaring.

Boekhouden is het systematisch aantekenen van de grootte en samenstelling van een vermogen en van de daarin voorkomende veranderingen.

De veranderingen kunnen zijn verminderingen of vermeerderingen.

Eene rekening is eene staat aangevende de aanvankelijke grootte van eenige waarde en van de daarin voorkomende veranderingen.

Worden deze rekeningen in secontrovorm gehouden, dan geven de gebruikelijke slagwoorden „debet” en „credit,” in verband met de naam der rekening, waarop zij voorkomen, aan wát negatieve, wát positieve posten zijn.

Het aantal rekeningen is onbeperkt, de keuze moet in overeenstemming zijn met de eischen van het bedrijf.

1) Deze verklaring is logischer dan zij schijnt. Denk eens het geval, dat een kapitaal bestond uit 10 aandelen, geschat op f 10000.—, dan boekt men:

Effecten aan Kapitaal f 10000.—.

Blijkt nu bij het einde des jaars, dat de waarde der effecten f 10500.— (f 9500 —) is, dan heeft de eigenaar op 1 Jan. meer (minder) gegeven, en de effecten evenveel meer (minder) ontvangen, dan men boekte.

Dit meerdere of mindere is de verandering der waarde, welke de bezittingen in den loop van het jaar onderging, ergo de winst of het verlies. Het overboeken van het voor- of nadeelig saldo is dus niet anders dan het storneeren van een fout. Nu moge door den omzet dit meestal minder duidelijk zichtbaar zijn, toch blijft het wezen der zaak hetzelfde.

Pro curosia schrijft ik hier nog de verklaring af, welke een aanhanger der geve- en nemertheorie mij eens gaf:

„Wie de boom geeft, geeft ook de vruchten; maar ontvangt ook alles, wat tot behoud, instandhouding of verbetering van dien boom wordt uitgegeven.

Zoo geeft ook de eigenaar met het kapitaal de winsten, en ontvangt hij de verliezen.”

Ter vereenvoudiging van het overzicht duidt men de rekeningen van gelijksoortige waarden aan met een algemeen naam. Zoo spreekt men van de rekeningen „over goederen”, over „vorderingen”, over „wisselschulden”, over „onkosten” etc.

Elk dezer groepen vormen weder het onderdeel van 2 hoofdgroepen van rekeningen. nl.:

a. die der deelen van het vermogen (statistische rij):

I positieve of bezittingen.

II negatieve of schulden.

b. die van het zuiver vermogen (economische rij).

Ter bekoming van zooveel mogelijk gedetailleerde gegevens is het openen van veel rekeningen gewenscht (decentralisatie), tot het verkrijgen van een globaal overzicht is het daarentegen beter de boekhouding onder zoo min mogelijk hoofden te brengen (centralisatie). Aan beide eischen voldoet men gewoonlijk door gedurende den loop van het jaar het stelsel van decentralisatie te huldigen en bij het einde des jaars over te gaan tot samentrekking der boekhouding, op 2 hoofdrekeningen; nl.: de *balans* (groep *a*) en kapitaal (groep *b*).

Om eene goede cijfercontrôle (evenwicht) te verkrijgen behandelt men de groepen *a* & *b* tegenovergesteld. Men boekt nl.: op de rekeningen van het zuiver vermogen de kapitaalsvermeerderingen in het credit en de verminderingen in het debet, terwijl men op de rekeningen over de deelen van het vermogen de vermeerderingen van het kapitaal in het debet en de verminderingen in het credit noteert.

Uit paedagogische redenen formuleert men de verboekingsregels 1) als volgt:

OP REKENINGEN VAN	DEBET.	CREDIT.
<i>a.</i> I. Bezittingen.	Wat er is en bijkomt.	Wat erafgaat en overblijft.
<i>a.</i> II. Schulden.	Verminderingen en het saldo.	Wat men schuldig is en wordt.
<i>b.</i> Het zuiver vermogen.	Verliezen en het kapitaal bij afsluiting.	Het aanv. (positief) kapitaal en de winsten.

1) Noodig zijn ze niet. Veel aanhangers dezer theorie prefereeren het doceeren naar typen o.a. Boon & Gitti.

De saldi der rekeningen van vermogensbestanddeelen zouden ook de waarde dier deelen aanwijzen, indien men gedurende eene rekening-periode (boekjaar) *alle* mutatiën, dus ook die in de waarde, regelmatig boekte. ¹⁾

Een voorbeeld zal dit verduidelijken.

G O E D E R E N .

Jan. 1	Voorraad 100 zak suik.	f 4550	—	Jan. 20	Verkocht 50 zak suik.	f 2300	—
„ 20	Waardevermeerdering op 50 zakken suiker	- 25	—	Juni 10	„ 30 id.	- 1320	—
				„ „	Waardevermindering op 30 zakken suiker	- 45	—
				„ „	Saldo 20 zak suik.	- 910	—
		f 4575	—			f 4575	—

Dit saldo f 910.—, komt overeen met den kostenden prijs der resteerende 20 zakken, dus met de balanswaarde (zie I). In de practijk is het evenwel in zeer veel gevallen ondoenlijk, en ook onnoodig, om deze wijzigingen telkenmale en dadelijk in te schrijven.

Voor dat men, na afloop van het boekjaar, de verrekening op de beide hoofdrekeningen (*balans* en *kapitaal*) kan terugbrengen, moeten deze wijzigingen evenwel geboekt worden.

Daarom vergelijkt men alsdan de boeksaldi met de waarde der bij opname bevonden resten. Blijkt daarbij, dat de waarde van eene bezitting is gestegen (verminderd), dan moet de desbetreffende rekening gedebiteerd (gecrediteerd) worden, terwijl te zelfder tijd een der rekeningen van het zuiver vermogen (*de Winst*) is te crediteeren (debiteeren) voor de toe (af-)name van het kapitaal.

Is een schuld grooter (kleiner) dan de boeken aangeven, dan is de rekening, waarop die schuld voorkomt te crediteeren (debiteeren), en de winstrekening voor de daardoor veroorzaakte vermindering (toename) van het kapitaal te debiteeren (crediteeren).

¹⁾ A priori aannemend, dat er geen fouten bij het inschrijven der posten zijn gemaakt.

Is op deze wijze de boekhouding gezuiverd van alle leemten, dan brengt men de saldi der rekeningen van vermogensbestanddeelen over op de *balans*, en die van de rekeningen van het zuiver-vermogen op het *kapitaal*.

De balans wordt dan:

gedebiteerd voor de bezittingen,

gecrediteerd voor de schulden,

terwijl het saldo dat de grootte aanwijst van het zuiver-vermogen, evenals op alle andere rekeningen in scontroform aan die zijde, waarvan de optelling de kleinste som geeft, wordt geboekt. Zoolang het kapitaal positief is komt het dus op de creditzijde der balans voor.

Na overbrenging van alle wijzigingen in het zuiver-vermogen staat de kapitaalrekening.

credit: voor het aanvankelijk kapitaal en de winsten,

debet: voor de verliezen.

Zoolang men solvent is, zal derhalve het saldo in het *debet* voorkomen.

Dit saldo wijst eveneens de grootte van het zuiver-vermogen bij het einde des jaars aan.

Deze tweevoudige berekening van de grootte van het kapitaal is een der kenmerkende voordeelen van de dubbele methode. ¹⁾

Het gebruik van de door de boekhouding verschaftte gegevens.

Niet lang geleden schreef me een oud-leerling:

„En als dan de boeken afgesloten zijn — dan worden ook „balans en winstrekening ter griffie gedeponneerd, en 't is één „van de honderd, als men er later nog een oog inslaat.”

Er schuilt in deze pessimistische beschouwing helaas! veel wat waar is.

Men maakt, de uitzonderingen bevestigen ook hier den regel.

¹⁾ Men zie overigens o. a. Schär „Versuch einer wissenschaftlichen Behandlung der Buchhaltung (Basel, Benno Schwabe)

de gegevens, welke de boekhouding verschaft, niet zóó vrucht-dragend als ze dat kunnen zijn.

Ik geloof dat aan een tweetal oorzaken te moeten toeschrijven, en wel:

19. Zijn nog al te veel boekhouders weinig anders dan routinisten, niet wetenschappelijk toegerust voor hun vak. Bovendien zijn ze gewoonlijk zóó zeer met arbeid overladen, dat voor dergelijke aardigheidjes, zooals men ze noemt, geen tijd is.
20. Hebben onze leerboeken over 't algemeen dit detail verwaarloosd, en niet aangetoond hoe de gegevens verwerkt moeten worden.

Een gunstige uitzondering maakt de te weinig bekende *Handleiding tot het doelmatig boekhouden op een landelijk bedrijf*, door J. G. J. van den Bosch (Middelburg. Auer 1843), waarin het aanleggen van een *resultatenboek* „ter overziening van de resultaten van elk gewas, elke tak van het bedrijf over meerdere jaren” wordt aanbevolen.

De schrijver zegt o. a. „onder iedere rekening worden daar- „toe de uitgaven gerangschikt, en wat de vruchten aangaat „bundersgewijze uitgerekend; hetzelfde heeft plaats met de in- „gezamelde producten en bedongen prijzen. Dit alles is in „het rekeningboek aangewezen. Men gevoelt dadelijk, dat het „van groot belang is, deze uitkomsten met die van vorige ja- „ren vergelijken, ten einde door het gemiddelde bedrag over „een aantal jaren, eenen maatstaf tot bepaling der verhouding „en waarde van al de gebezigde krachten en middelen, bene- „vens de verkregen resultaten, te bekomen. Hiertoe moet het „resultatenboek dienen, waar ieder product en iedere zaak, „waarvan men bijzonderheden wenscht te leeren kennen, onder „rubrieken wordt bijeengevoegd en verzameld, dit resultaten- „boek bevat dus de slotsom van alles en kan tot maatstaf bij „landhuishoudelijke berekeningen dienen.”

„Men kan niet te veel drukken op het gewigt van dit boek „waardoor de beschrevene boekhouding eerst hare eigenlijke

„waarde en beteekenis bekomt, en de bestede moeite rijkelijk „beloond wordt; *door dit boek wordt de boekhouding middel „tot onderricht en vermeerdering van kennis.*

Van de vele modellen copiëer ik slechts deze:

STROO- en MESTREKENING.

	Rekening van ingang.	Straatvuil.	Gekochte mest.	Gekocht stroo.	Stroo hofstede.	Schade rundvee.	Divers.	Paardenwerk.	TOTAAL.
1837 38 39 enz.	f 550.—	f 69.—	f 35.40	f 397.50 enz.	f 638.23	f 38.60 ⁵	f 1.84 ⁵	f 85.—	f 1815.58

STROO- en MESTREKENING.

	KOSTEN PER VOER			WICHT ^v / _h STROO.		TOTAAL der voeren mest.
	Straatvuil.	Gekochte mest.	Eigen mest.	Eigen. K.	Gekocht. G.	
1837 38 39 enz.	f 1.04 ⁵	f 1.14	f 2.— enz.	69805	28875	690 voer.

Ook in *Schür's „Kaufman. Unterrichtsstunden* (Berlin 1894) komt eene verhandeling over dit onderwerp voor - gelukkig. De boekhouding toch zal slechts dan aan hare roeping als bewaakster der fortuin volkomen beantwoorden, indien de gegevens, die ze verschaft op practische wijze verwerkt en voor toekomstige calculatiën dienstbaar gemaakt worden. Dit is alleen mogelijk door elke volgende balans- en winstrekening met de vorigen, of beter nog met de gemiddelden van vorige jaren, wordt vergeleken. Bij dit vergelijk doet men vaak verrassende ontdekkingen. Zoo werd, door eene verlaging van den verkoopprijs harer fabrikaten met 50% de omzet van een fabriek verdubbeld, en de netto winst verdrievoudigd.

1) Zie mijne bespreking van dit werk in *Mercurius*, 8e Jaargang, No. 22.

In een tweede geval bleek, dat het geld aan reclame uitgegeven, vrij wel weggeworpen was. In een andere zaak bleek het aanhoudend adverteeren daarentegen rijke vruchten te dragen

Het bijhouden van een *resultatenboek*, om die naam te behouden acht ik ook overal mogelijk, nuttig en noodig.

Bij het aanleggen ervan moet er acht op gegeven worden dat:

10. de rekening-indeeling eene natuurlijke is;
20. het aantal rekeningen niet te zeer beperkt wordt;
30. de verboeking volgens een vast stelsel plaats heeft, zoodat het niet voorkomt, dat posten, welke het eene jaar in 't debet der goederen, 't volgende jaar in het debet van eene andere rekening worden gebracht.

Bij de berekening der normalen kieze men eene zoo groot mogelijk periode, en contrôleere men verder de graad van betrouwbaarheid van de gevonden cijfers door ook voor kortere perioden gemiddelden te bepalen. Men kan bijvoorbeeld te werk gaan als volgt:

Onkosten: gemiddeld over 20 jaren 3 % v/d goederen omzet.

„	id.	eerste 10 id.	$3\frac{1}{4}\%$	„	id.
„	id.	5 -- 15 jaar	3 %	„	id.
„	id.	laatste 10 id.	$2\frac{3}{4}\%$	„	id.

Hieruit blijkt dan, dat de onkosten (door toename van den omzet) regelmatig afnemen, en in de volgende jaren niet boven $2\frac{3}{4}\%$, althans niet boven de 3% mogen stijgen.

Door met elk der andere cijfers op gelijke wijze te handelen verkrijgt men -- vooral indien men over de gegevens van eenigzins groot aantal jaren kan beschikken, waardoor de invloeden door buitengewone omstandigheden uitoefend zoo al niet door elkander opgeheven, dan toch weinig merkbaar worden -- een beeld van het in elk opzicht normale, typische bedrijf. 1)

1) Het doel van den beheerder is dit type steeds te verbeteren, en hierbij moet de boekhouding hem het betrouwbare materiaal voor de berekeningen geven.

Hierin heeft men een contrôle-middel, dat altijd moest worden beproefd, en bijna altijd bruikbaar zal blijken.

Meent men met dezen arbeid den boekhouder niet te kunnen belasten, dan vertrouwde men een erkend accountant de inrichting en het bijhouden van het register toe.

Men verkrijgt zoodoende een dubbel voordeel, want:

10. is men zeker, dat deze veel doorzicht en administratieve kennis eischende arbeid aan bekwame handen is toevertrouwd;
20. wordt de geheele boekhouding regelmatig gecontroleerd, en de inrichting waar noodig doelmatig verbeterd, wat de juistheid der geboekte cijfers en dus ook de betrouwbaarheid der daarop berustende conclusiën verzekerd.

Door de cijfers in lijn te brengen doet men ze nog meer *sprekend*, vertoont zich het gezochte verband tusschen oorzaak en gevolg duidelijk en klaar, en dikwijls worden wij verrast door een of andere betrekking van afhankelijkheid, die wij niet vermoedden, of vinden wij een numerieke wet klaar en onduidelzinnig uitgedrukt. Door den zonderlingen vorm der lijn, of door hare onvermichte buigingen wordt men op abnormale toestanden gewezen. Bestaat er geen eenvoudige betrekking tusschen de verzamelde gegevens, dan wordt dit door de lijn terstond aangetoond en behoeft men niet langer te zoeken naar een betrekking, die duidelijk blijkt niet te bestaan. 1).

Dit groote voordeel der graphische methode was oorzaak van hare algemeene verspreiding en zal haar ook in de boekhouding spoedig ingang doen vinden.

Een paar voorbeelden zullen beter dan een lang betoog de inrichting en voordeelen der graphische-boekhouding doen kennen.

10 Opgave. Een kapitalist bevindt, dat opbrachten in procenten gedurende de jaren:

	81	82	83	84	85	86	87	88
Aandeelen in Stoomv.- Mijen.	9.0	2.7	2.5	—	1.3	—	3.7	10.3
id. „ Bank- & Credt.-Verg.	7.2	7.2	7.3	6.7	6.1	5.9	6.2	6.5
id. „ Hypotheekbanken.	21.3	14.0	14.4	12.7	12.8	13.2	13.7	14.4
Prolongatierente.	4.26	4.68	4.27	3.14	2.79	2.62	3.08	2.66

In lijn zijn deze cijfers voorgesteld door figuur I.

1) Marey-Jaeger. De grafische methode. ('s Hage, H. J. Stemberg 1881).

20 Opgave. Sigarenfabriek: „DE VORSTENLANDEN”.

	gemidd. 1883/87.	1888	1889	1890	1891	1892	gemidd. 1888/92	gemidd. 1893	AANMERKINGEN.
Omzet	f 29275.18	f 36841.83	f 48712.62	f 62005.65	f 51310.28	f 67110.36	f 53196.15	f 74215.89	Kapitaal f 20.000.—
Winsten.									
Sigaren (E. F.).	- 5634.63	- 6589.21	- 9096.14	- 8756.37	- 7838.24	- 11013.78	- 8658.75	- 7146.69	Winstverdeeling:
” (Imp.).	- 1358.33	- 2042.33	- 2147.15	- 2813.82	- 2649.75	- 1486.88	- 2227.98	- 1793.16	Aandeelh. 5 % v/d
Gekov. tabak .	- 216.47	- 357.48	- 642.37	- 514.35	- 386.67	- 579.22	- 496.02	- 356.24	stortingen. De rest
Sigaretten. . . .	- 105.12	- 218.16	- 283.17	- 316.47	- 328.18	- 343.48	- 297.89	- 201.51	afronden op veel-
									vouden van f 50.—,
Bruto winst.	f 7314.55	f 9207.18	f 12108.83	f 12401.01	f 11202.84	f 13423.36	f 11080.64	f 9497.60	daarna aandeelh.
Verliezen.									40%, tantîmes 30%,
Reclamekosten .	- 183.12	- 229.37	- 316.42	- 387.15	- 418.59	- 709.16	- 412.54	- 297.63	reservef. 30 %.
Onkosten	- 3307.24	- 4262.56	- 4654.29	- 4737.80	- 4979.44	- 5201.83	- 4767.18	- 4037.21	1890.
Reizen.	- 1511.33	- 1718.45	- 1932.18	- 2634.15	- 1914.78	- 2348.50	- 2109.61	- 1810.47	de prijzen ± 5 %
Intrest.	- 495.38	- 501.14	- 593.74	- 485.23	- 472.36	- 438.09	- 498.11	- 496.74	verlaagd.
Dub. debiteuren	- 717.89	- 852.49	- 1038.15	- 916.40	- 1783.14	- 1445.83	- 1207.20	- 962.55	1891.
Afschr.inventaris	- 135.—	- 160.—	- 165.—	- 165.—	- 170.—	- 180.—	- 168.—	- 151.50	Strike Juni-Juli.
									1893.
Netto winst.	f 6349.96	f 7724.01	f 8693.78	f 9325.73	f 9738.31	f 10323.41	f 9162.25	f 7756.11	de prijzen ± 2 %
Dividend	- 964.59	- 1483.17	- 3449.05	- 3075.28	- 1464.53	- 3099.95	- 2518.39	- 1741.49	verlaagd.
	4,8 %	6 %	9,9 %	9,2 %	5,9 %	9,2 %	7,24 %	6,02 %	8,6 %

Drukt men nu de factoren van de winst uit in percenten van den omzet, bijv. als volgt:

	gem. 83/87 %	88 %	89 %	90 %	91 %	92 %	88/92 %	83/92 %	93 %
bruto winst. . .	25	25	25	20	21.8	20	21.9	23.0	18.4
verliezen. . .	21.7	21	17.9	15	19	15.4	17.2	18.8	14.6
netto winst. . .	3.3	4	7.1	5	2.8	4.6	4.7	4.2	3.8
dividend. . .	4.8	6	9.9	9.2	5.9	9.2	7.24	6.02	8.6

dan kunnen deze cijfers weergegeven worden als in figuur II van bijliggend plan.

Daaruit blijkt o. a. dat de lijnen „*bruto winst*” en „*netto winst*” elkander steeds meer naderen of m. a. w. dat de exploitatie in verhouding tot den omzet goedkooper werd. Verder bleek, dat eene rationeele verlaging der verkoopprijzen, welke een verrassenden invloed op den omzet uitoefende, ook de uitkeering aan aandeelhouders belangrijk deed toenemen.

Bestudeert men op soortgelijke wijze de reclamekosten, de reizen etc, dan zal men ook hier menig cijfer ontdekken waarvan de beteekenis voor het beheer of de contrôle zoo duidelijk uitkomt, dat ik meen, dat de uitwerking ervan ieder vakkundige van de hooge waarde der grafische boekhouding zal doen inzien.

Mij bleek ze steeds de scherpste kritiek uit te oefenen, zoowel op die zuinigheid welke de wijsheid bedriegt, als op de verkeerde huishouding van hen, die stokpaardjes bereiden, en deze dure beestjes, de haver geven, welke den aandeelhouders rechtens toekomt.—

ERRATA

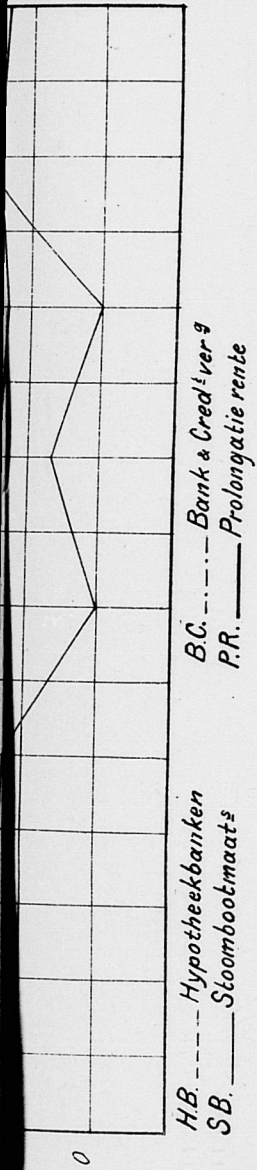
Beroepsbezigheden belette mij de correctie der drukproeven steeds zelf te bezorgen. Er zijn daardoor enkele fouten blijven staan, waarvan de zinstorende hieronder zijn vermeld, met beleefd verzoek ze te verbeteren.

- Pag. 3. Noot 2 (3a) *staat* „Sulla” *lees* „Sullo”.
- „ 9. „ 1, 5^e regel *staat* „om” *lees* „im”.
- „ 19. Regel 10 v. b. *staat* „ou prix” *lees* „au prix”.
- „ 29. „ 8 „ *staat* „van Veen” *lees* „van der Veen”.
- „ 36. *Lees* de formule 1^e regel: $R = P(a+n) - p^a(1 + X(a+n))$.
- „ „ Regel 4 v. b. *staat* 11.082 *lees* 11.079.
- „ „ „ 5 „ *staat* 22.584 *lees* 22.684.
- „ 40. „ 12 „ *staat* „ten deel” *lees* „ten doel”.
- „ 42. „ 1 *staat* f 200.000.— *lees* f 2000.000.—.
- „ 46. „ 13 v. b. *staat* „tegemoetkomende” *lees* „te goed komende”.
- „ 48. Noot 2, regel 7 v. o. *staat* „duizenden” *lees* „duizend”.

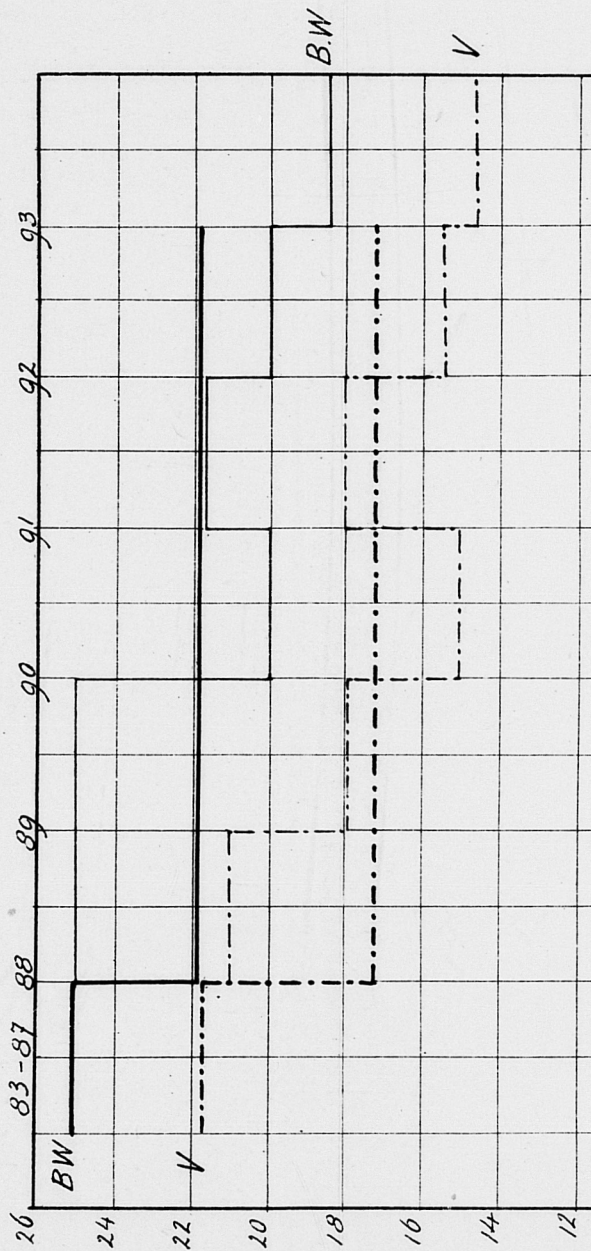
Signé

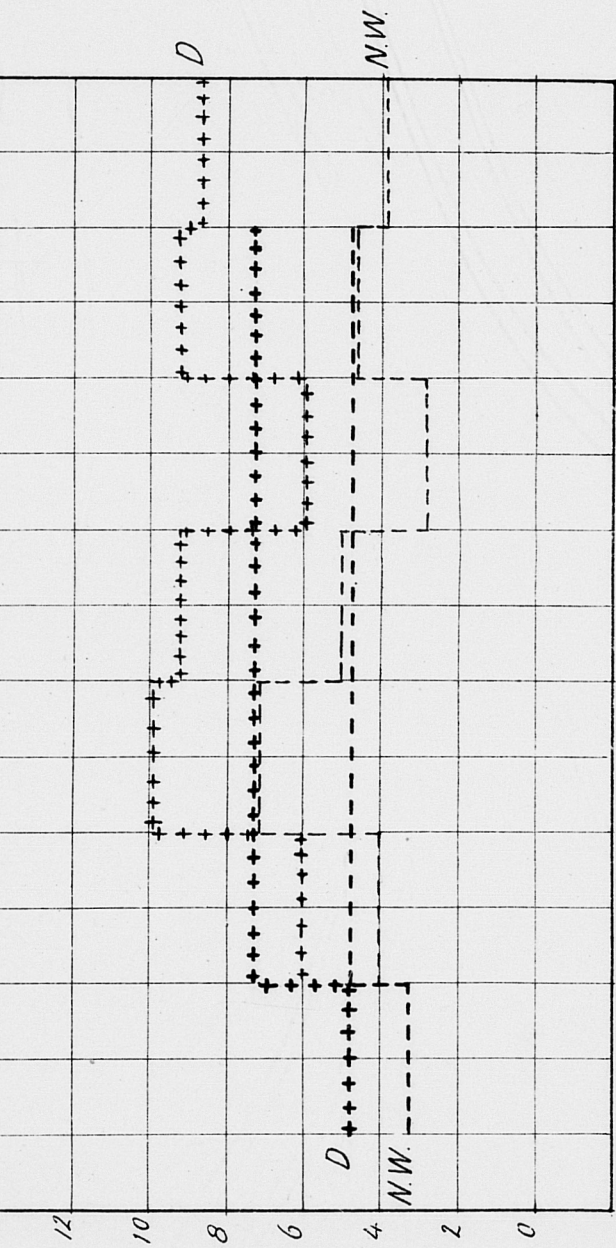
Figure 1.

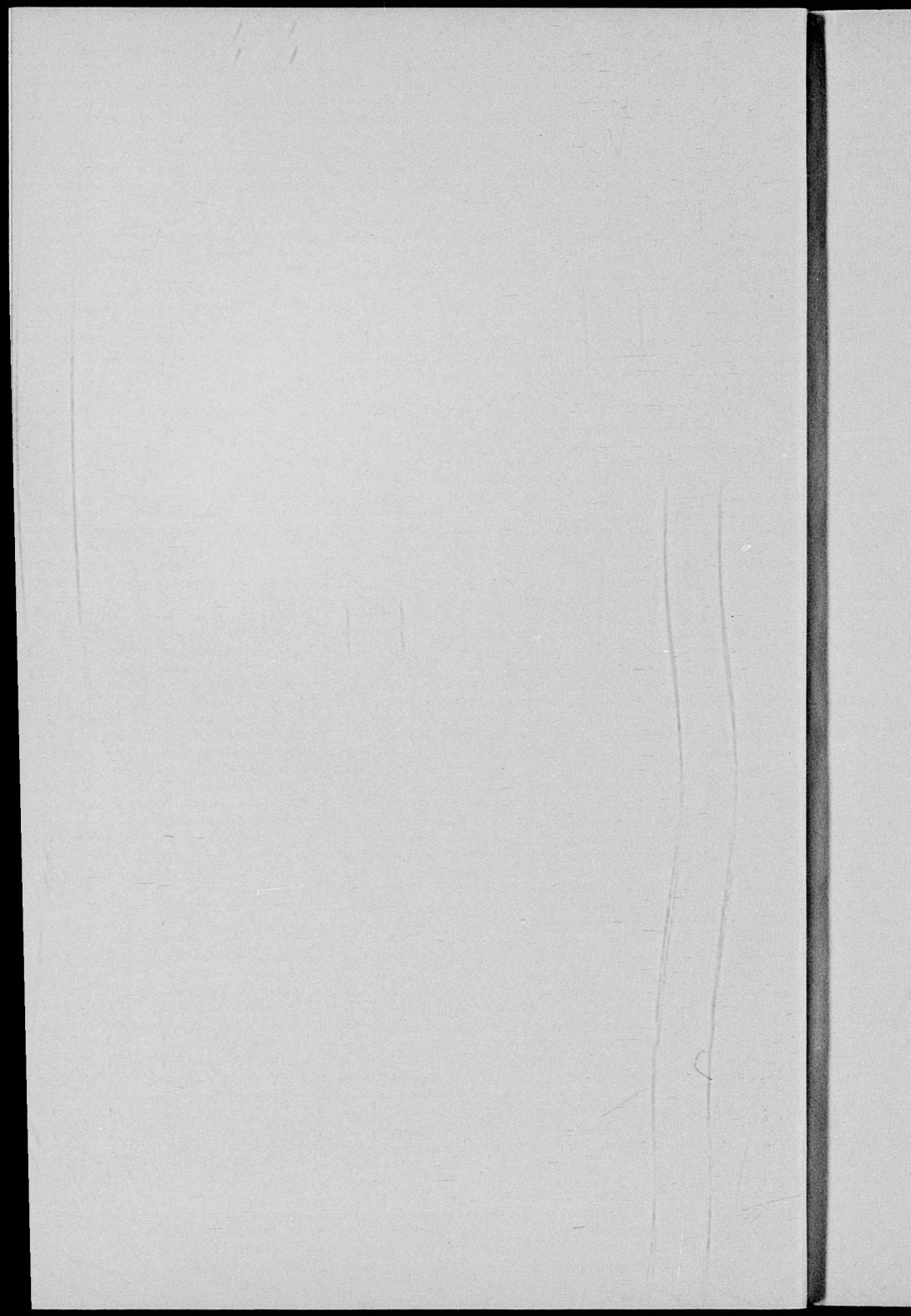
Figuur 2

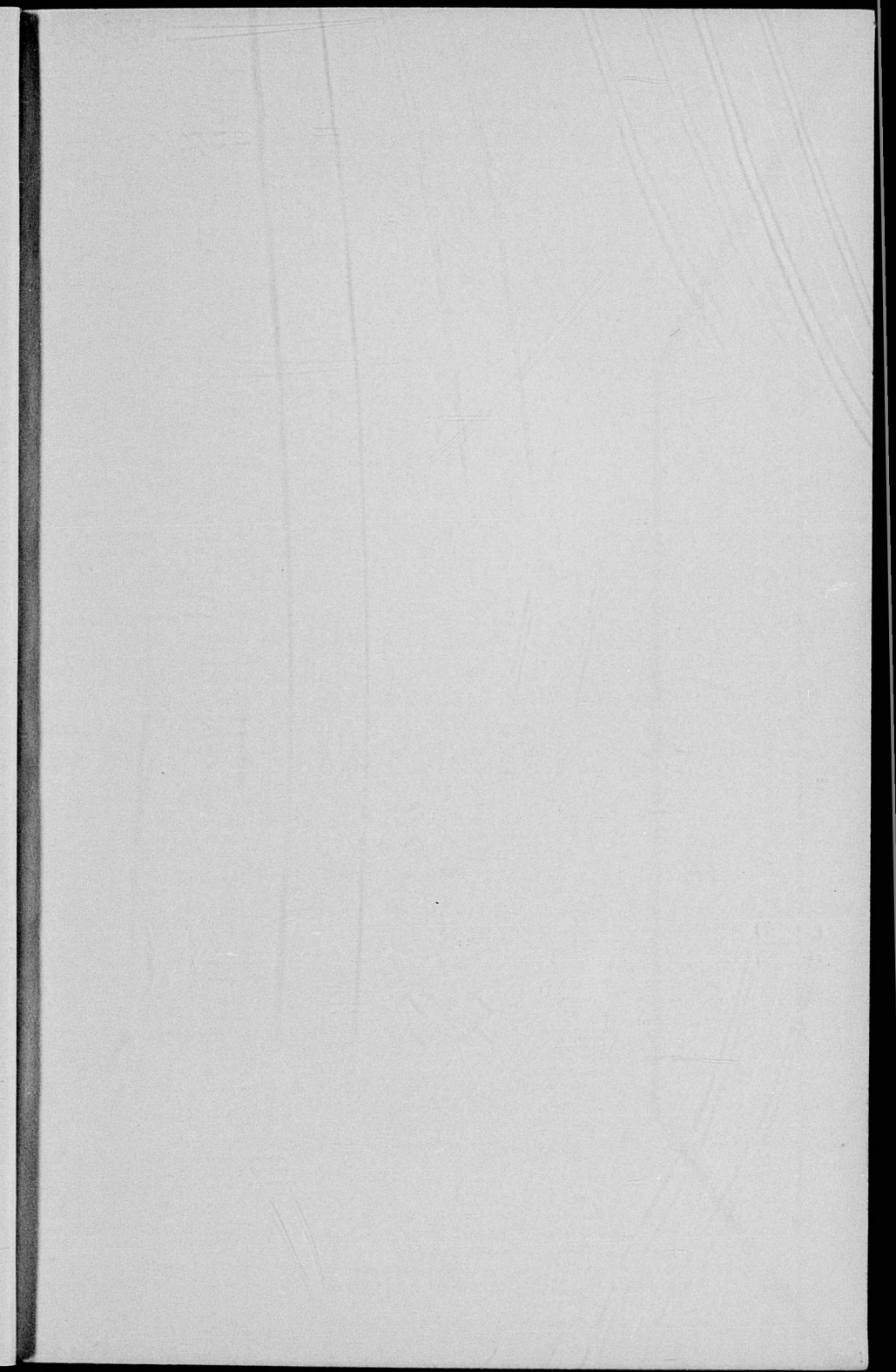

Bruto winst — (Gemidd.) — Jaar Dividenden + + + (Gemidd.) + + Jaar
 Verliezen - - - id - - - id.
 Netto winst . . . id - - - id.

P